

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ**

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ З
ВИКОРИСТАННЯМ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК**

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконала:

студентка 2 курсу, групи 672-1,
денної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок»

Дячук Лариса Іванівна _____

Керівник:

доцент кафедри фінансів і кредиту

Гладчук Ольга Михайлівна

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № ____ від « ____ » листопада 2024 р.
Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.*

АНОТАЦІЯ

Дячук Л.І. Організація та аналіз операцій банків з використанням платіжних карток. Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2024.

У кваліфікаційній магістерській роботі розкрито теоретичні аспекти організації операцій банків з платіжними картками, особливості організації роботи та основні операції з картками, оцінено динаміку та структуру операцій за участі платіжних карток в АТ «Ощадбанк» у 2019-2023 роках, обґрунтовано напрямки вдосконалення операцій з використанням зарубіжного досвіду та можливості його імплементації в Україні.

Ключові слова: платіжні картки, банківські операції, фінансові інструменти, організація роботи банку, безготівкові розрахунки, емісія карток, обробка платежів, фінансова система, економічна ефективність, інновації, кредитні картки, дебетові картки, ринок платіжних карток, платіжні системи, аналіз операцій, перспективи вдосконалення.

SUMMARY

Diachuk L.I. Organization and analysis of bank operations using payment cards. Qualification work for obtaining the second (master's) level of higher education in specialty 072 - Finance, banking, insurance and stock market. Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2024.

The qualifying master's thesis revealed the theoretical aspects of the organization of bank operations with payment cards, the peculiarities of the organization of work and the main operations with cards, evaluated the dynamics and structure of operations with the participation of payment cards in JSC "Oschadbank" in 2019-2023, justified the directions for improving operations using foreign experience and possibilities of its implementation in Ukraine.

Key words: payment cards, banking operations, financial instruments, bank organization, non-cash payments, card issuance, payment processing, financial system, economic efficiency, innovations, credit cards, debit cards, payment card market, payment systems, analysis of operations, prospects improve.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання чужих ідей, результатів і текстів наукових досліджень мають посилання на відповідне джерело.

Л.І. Дячук

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ З ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ	7
1.1 Суть і класифікація платіжних карток банків.....	7
1.2 Основні операції банків із платіжних картками у сучасних умовах господарювання.....	13
1.3 Організація роботи банку з платіжними картками: обробка платежів, емісія та обслуговування	19
Висновки до Розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ БАНКІВ НА ПРИКЛАДІ АТ «ОЩАДБАНК»	29
2.1 Загальна характеристика діяльності АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 роки	29
2.2 Динаміка та структура операцій із платіжними картками в АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 роки.....	35
2.3 Оцінка здійснення операцій із платіжними картками в АТ «Ощадбанк».....	44
Висновки до Розділу 2.....	49
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ.....	51
3.1 Зарубіжний досвід розвитку операцій з платіжними картками банків та можливості його імплементації в Україні.....	51
3.2 Основні проблеми функціонування ринку платіжних карток в Україні.....	59
3.3 Перспективи вдосконалення здійснення операцій із платіжними картками в банках України	66
Висновки до Розділу 3.....	71
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	84

ВСТУП

В сучасних умовах цифрової трансформації економіки, платіжні картки є банківським продуктом, який сприяє підвищенню фінансової інклюзії, швидкості й зручності здійснення операцій. Водночас зростання обсягу транзакцій із використанням платіжних карток ставить перед банками нові виклики в організації операцій, забезпечуючи їх безпеку та аналіз фінансових результатів.

Організація та аналіз операцій банків з використанням платіжних карток є **актуальною темою для дослідження** з огляду на їх значний вплив на фінансову стабільність і ринкову стійкість банківських установ. Аналогічно, важливість розробки гнучкої та ефективної системи управління кредитними операціями, належна організація операцій із платіжними картками забезпечує достовірність та оперативність облікової інформації, що є ключовим фактором для підвищення ефективності діяльності банків. У сучасних умовах, коли дослідження глобальних фінансових криз вимагають посилення операційної стійкості, впровадження якісного аналізу та організації операцій з платіжними картками, банкам надається можливість формувати оптимальний портфель транзакцій, що в свою чергу сприяє забезпеченню стійкості на фінансовому ринку, підвищенню довіри клієнтів та зміцненню конкурентоспроможності банківських установ.

Метою магістерської роботи є дослідження теоретичних засад і практичних аспектів організації, аналізу операцій банків із використанням платіжних карток, визначення шляхів підвищення ефективності цих операцій, а також розробка рекомендацій для оптимізації їх управління.

Основними **завданнями** кваліфікаційної роботи є:

- визначити суть та класифікацію платіжних карток;
- ознайомитись із основними операціями банків із платіжними картками в сучасних умовах господарювання;
- описати організацію роботи, обробку платежів, емісію та обслуговування карток;

- проаналізувати динаміку й структуру операцій із платіжними картками АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 роки та оцінку здійснення операцій;
- розглянути загальну характеристику діяльності «Ощадбанк» за останні п'ять років;
- дослідити зарубіжний досвід розвитку операцій з платіжними картками банків та можливість його імплементації в Україні;
- визначити основні проблеми функціонування ринку платіжних карток;
- встановити перспективи вдосконалення здійснення операцій за участі банківських карток в Україні.

Об'єктом дослідження виступають економічні відносини, що забезпечують процес здійснення банківських операцій із використанням платіжних карток.

Предметом дослідження є механізми організації та аналізу операцій банків із платіжними картками, спрямовані на забезпечення їх ефективності та безпеки в сучасних умовах господарювання.

У процесі дослідження застосовувалися такі загальнонаукові **методи**, як аналіз і синтез, що дозволили дослідити структуру банківських операцій та взаємозв'язки між їх елементами. Метод порівняння допоміг оцінити динаміку та структуру операцій із платіжними картками в різних банках, а методи індукції та дедукції використовувалися для вивчення теоретичних знань і формулювання висновків на загальних основах практичних даних. Систематизація та класифікація забезпечили впорядкування інформації з наукових джерел і даних про банківські операції. Серед конкретних економічних методів застосовано статистичні методи для аналізу динаміки використання платіжних карток і обсягів транзакцій, зокрема на прикладі АТ «Ощадбанк». Економіко-математичні методи застосовувалися для моделювання показників ефективності банківських операцій, а для зручності подання інформаційних даних, було використано графічні та табличні методи, завдяки яким представлено результати аналізу у вигляді таблиці, діаграми та графіків. Такий підхід забезпечує комплексний і системний аналіз організації та функціонування операцій банків

із використанням платіжних карток, сприянню досягнення поставленої мети дослідження та розробці практичних рекомендацій.

При написанні даної роботи використано широкий спектр **інформаційних джерел**, серед яких офіційні статистичні дані фінансової звітності АТ «Ощадбанк», матеріали Державної служби статистики України, статистики Національного банку України, чинні нормативно-правові акти, включно із Законом України «Про банки і банківську діяльність». Також було залучено публікації науковців із відповідної тематики, навчальні посібники, підручники, методичні матеріали та дані з інтернет-ресурсів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленню підходів до організації операцій з платіжними картками в банківській системі України, що включає пропозиції щодо підвищення ефективності впровадження новітніх технологій у сфері безготівкових розрахунків та управління ризиками при проведенні транзакцій. Обґрунтовано положення щодо подальшого розвитку засад аналізу операцій із платіжними картками на прикладі АТ "Ощадбанк", зокрема, в частині оцінки динаміки та структури цих операцій у період 2019–2023 років, що дозволило сформулювати рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності банківських послуг у сфері платіжних карток.

Практичне значення одержаних результатів магістерської роботи полягає у можливості їх використання для поліпшення і вдосконалення процесів фінансової взаємодії в банківській системі. Запропоновані в роботі підходи щодо організації операцій із платіжними картками сприяють підвищенню рівня безпеки таких операцій, а також розширенню можливостей безготівкових платежів. Це підтверджується довідкою про впровадження результатів дослідження в діяльність банку, зокрема щодо їх активного застосування в плануванні подальших дій банківської установи.

У процесі написання магістерської роботи **особистим внеском** було проведення комплексного аналізу організації та виконання операцій банків із використанням платіжних карток, спираючись на актуальні дані банківської системи України. Були досліджені теоретичні аспекти теми, здійснено детальний

аналіз динаміки та структури операцій із платіжними картками на прикладі АТ "Ощадбанк" за п'ять років, а також розроблено пропозиції щодо підвищення безпеки операцій і розширення можливостей безготівкових платежів. Усі висновки та рекомендації, представлені в роботі, є результатом особистого наукового пошуку.

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом представлення основних положень магістерської роботи на наукових заходах. Зокрема, результати дослідження були висвітлені під час участі в студентській науковій конференції ЧНУ імені Ю. Федьковича, у формі тез на тему «Потенціал розвитку безготівкових платежів у період війни». Окремі аспекти дослідження отримали належну оцінку та були опубліковані у збірнику матеріалів конференції, що сприяло вдосконаленню отриманих результатів і підкреслило їх практичну значущість.

Дана робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ З ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ

1.1 Суть і класифікація платіжних карток банків

Успішне функціонування економіки держави, її процвітання спільно із збільшенням добробуту та достатку населення, неможливе без ефективної діяльності банківської системи та банків. Банківські платіжні картки в умовах сьогодення є основним інструментом віддаленого доступу суб'єктів фінансового ринку до власних рахунків, а також слугують способом передачі готівки завдяки банківському сектору. Зростання безготівкових операцій відіграє важливу роль у безперервному русі грошей в загальному обігу, вдосконалюючи систему монетарного контролю та гарантуючи стабільність економіки, шляхом здійснення різноманітних фінансових операцій.

Чимало наукових робіт таких вітчизняних учених та знавців, як Рудакова О.С., Євдокімова М.О., Ягольницький О.А., Стечишин Т.Б., Луців Б.Л та ін., спрямовані на дослідження ринку платіжних карток та їх функціонування. Поняття визначень платіжних карток банку є багатогранним, оскільки охоплює різні аспекти банківської діяльності, тому трактують його по-різному.

Деякі науковці описують платіжні картки в загальному, як інструмент, котрий забезпечує доступ для здійснення банківських операцій, тобто розкривають поняття у вузькому значенні, проте інші запевняють, що платіжні картки це – багатофункціональний інструмент, який виступає формою кредитування, моніторингом доходів і витрат та доступом до різноманітних фінансових послуг.

У своїй науковій праці Рудакова О.С. вважає, що: «платіжна картка – це платіжний інструмент, що виконує функцію засобу ідентифікації, за допомогою якого держателем цього інструмента ініціюється переказ грошей з відповідного рахунка платника або банку, а також здійснюються інші операції, передбачені

відповідним договором» [40]. Схожість ідей у висловлюваннях належать Євдокимовій М.О., суть платіжної картки у її науковій праці має наступне визначення «банківська платіжна картка - це пластиковий ідентифікаційний засіб, за допомогою якого його власник має можливість здійснювати операції сплати за товари, послуги та отримувати готівкові гроші» [14].

Коротке визначення платіжної картки, як інструменту, подає Стечишин Т.Б., вона переконана, що: «банківський платіжний інструмент – засіб, що містить реквізити, які ідентифікують його емітента, платіжну систему, в якій він використовується, та, як правило, держателя цього банківського платіжного інструмента» [44, с.372].

Науковці наголошують, що основною функцією платіжної картки є здійснення ідентифікації для подальшого проведення фінансових операцій. Безумовно, ідентифікація є найголовнішою функцією карток, оскільки вона гарантує безпеку та застерігає шахрайству. Визначення Рудакової О.С., Євдокимової М.О. та Стечишин Т.Б. майже ідентичні, тому можна запевнитись, що вони безпосередньо доповнюють одне одного.

Як відмічає Ягольницький О.А.: «платіжна картка – електронний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу коштів з рахунка платника або з відповідного рахунка банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування коштів зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання коштів у готівковій формі в касах банків через банківські автомати, а також здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором» [50].

Закон України «Про платіжні послуги» трактує власне поняття картки, як платіжного засобу та має наступне визначення «Платіжна картка – електронний платіжний засіб у вигляді пластикової чи іншого виду картки» [37].

Здійснивши аналіз висловлювань науковців, неможливо не зауважити, що саме повноту визначення платіжної картки, юридичний та технічний аспект, її операційну багатофункціональність, широко представлено в роботі

Ягольницького О.А. Ми безпосередньо з ним погоджуємось, оскільки він враховує чимало головних аспектів, які повністю розкривають тлумачення цього поняття. Такий підхід, дозволяє розглядати платіжні картки не просто як зручний інструмент, а як важливу частину сучасної фінансової системи, що регулюється законами та нормативними актами.

Після аналізу визначень платіжних карток, необхідно розглянути їх різноманітність. У залежності від умов користування, функціональних можливостей та призначення, класифікують різні види платіжних карток. Їх основні категорії більш детально представлені на рисунку 1.1.

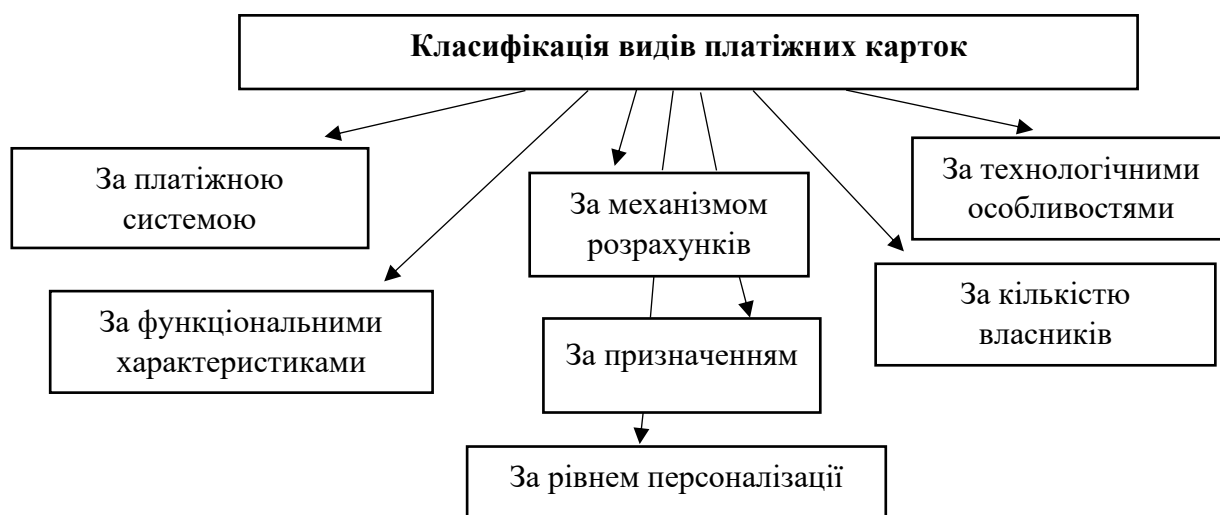

Рис.1.1 Класифікація видів платіжних карток [7]

Класифікація карток, за платіжною системою, дає можливість обрати найкращий варіант для конкретних потреб їх власника, акцентуючи на головному факторі, який враховується при виборі платіжної системи – це міжнародна доступність.

«До основних платіжних систем в Україні відносять:

- Visa (Classic, Gold, Platinum);
- Mastercard (Standard, Gold, Platinum, World Elite);
- «Простір» - національна платіжна система» [16].

«За функціональними характеристиками, платіжні банківські картки поділяються на кредитні та дебетові» [7].

Кредитна картка, відповідно до своєї назви, дає можливість отримати кредитні кошти, шляхом встановлення банком кредитного ліміту. На відмінну від кредитної, дебетова картка дає можливість використовувати тільки власні кошти, які знаходяться на рахунку власника.

За механізмом розрахунку, банківських карток виділяють:

- двосторонні карткові системи;
- багатосторонні карткові системи;

Двосторонньою картковою системою прийнято вважати систему транзакцій, яка відбувається тільки між банком, який видав картку та держателем банківської картки. Згідно правил цієї системи, по платіжних картках є обмеження, оскільки відсутні посередники. Використовувати картку можна тільки в місцях, які безпосередньо співпрацюють тільки з банком, який видав платіжну картку.

Відповідно із багатосторонньою картковою системою, немає таких критичних обмежень, адже в ній задіяні банк-емітент, власник картки та платіжна система. Завдяки цьому, є широкий спектр розрахунків та здійснення платежів з іншими банками та по всьому світі.

Класифікація карток за технологічними особливостями:

- картки з магнітною смугою;
- смарт-картки (картка з чипом);
- віртуальні картки.

Найбільш уживаними на даний час є картки з чипом, оскільки вони гарантують найвищий рівень безпеки в порівнянні із магнітною смугою, що являється однією із її переваг. Смарт-картка оснащена мікросхемою, завдяки якій є можливість опрацьовувати більше даних. В свою чергу, смарт-картки поділяються на картки з контактною та безконтактною оплатою. Щодо іншого типу картки, можна зазначити, що смуга розташована на зворотному боці, де зберігаються дані про держателя картки та є важливим елементом для проведення оплати на терміналі, який не підтримує безконтактну оплату.

Що стосується віртуальної картки, варто відмітити, що вона слугує електронною версією платіжного інструменту, для безконтактної оплати, за участі мобільних додатків таких як, Apple Pay та Google Pay та має декілька ключових особливостей, завдяки яким можна легко заблокувати або видалити, встановити ліміти, якщо є така необхідність, для здійснення безпечної оплати.

За кількістю користувачів, банківські платіжні картки, варто поділити на:

- індивідуальні;
- корпоративні.

Корпоративною, слід вважати картку, для загальних потреб співробітників компаній чи підприємств, яку безпосередньо оформлено та прив'язано до банківського рахунку підприємства. Здебільшого на картку встановлено обмеження у вигляді ліміту, щодо певних категорій розрахунків та платежів, фактично призначення цієї картки, являє собою готівку, яка видається співробітникові компанії у підзвіт.

Індивідуальними варто вважати картки, цільовим методом використання яких є - особисті потреби. Відповідно вона застосовується для здійснення покупок, різних розрахунків та переказів, в загальному для проведення всіх фінансових операцій.

В широкому розумінні, індивідуальні картки слід класифікувати, за цільовим призначення, оскільки вони поділяються на:

- зарплатні картки;
- соціальні картки;
- студентські картки;
- дитячі картки.

Зарплатна картка призначена для зарахування заробітної плати на рахунок її власника, що забезпечує комфортний доступ до власних коштів.

Соціальна картка використовується для нарахування різноманітних виплат, здебільшого вона видається пенсіонерам або відповідній категорії населення, які отримують допомогу від держави, окрім цього, по такій карті нараховуються додаткові пільги, які дають певні знижки.

Студентські картки зазвичай призначені для зарахування стипендії, проте із урахуванням вікових особливостей, картка має низку переваг, таких як знижки та спеціальні пропозиції, пільгові або безкоштовні послуги, щодо обслуговування рахунку та зручність у використанні.

Дитячі картки призначені для школярів підлітків, з метою навчити їх самостійно керувати власними коштами. Проте даний тип картки прив'язаний до банківського рахунку, з метою зарахування коштів для подальшого використання та контролю фінансових витрат дитини.

За рівнем персоналізації, банківські платіжні картки, класифікуються, як:

- миттєві (неперсоналізовані);
- іменні (персоналізовані).

Миттєві банківські картки, видаються одразу при відкритті банківського рахунку й не містять прізвища та ім'я на передній стороні картки, видаються вони в основному клієнтам банку, в яких є обмеження в часі. Іменні картки в порівнянні із миттєвими, виготовляються протягом встановленого банком терміну, в основному від одного до двох тижнів та мають офіційний статус персоналізованої картки.

Отже, ознайомившись із загальними теоретичними основами суті та класифікації платіжних карток банків, слід наголосити, що платіжні інструменти є ключовим елементом фінансової системи, завдяки яким здійснюються фінансові транзакції. Чимало визначень науковців, дозволяють розглядати платіжні картки не просто як зручний інструмент, а як важливу частину сучасної фінансової системи, що регулюється законами та нормативними актами.

У залежності від умов користування, функціональних можливостей та призначення, класифікують різні види платіжних карток, до прикладу, дебетові та кредитні, індивідуальні та корпоративні, картки за різновидом платіжної системи тощо. Кожен тип картки, має свої особливості, які роблять їх пристосованими до різноманітних фінансових потреб користувачів. У загальному, задля успішного управління фінансами, важливо розуміти ключові характеристики платіжної картки та уміння взаємодіяти з ними.

1.2 Основні операції банків із платіжними картками у сучасних умовах господарювання

«Операції з банківськими платіжними картками є відносно новим напрямком банківського бізнесу, який, з одного боку, розширює спектр послуг банку, задовольняючи тим самим зростаючі потреби клієнтів, з іншого боку є потужним джерелом ресурсів як в іноземній, так і в національній валютах» [17], - запевняє Копилюк О.І.

Копилюк О.І. дійсно наголошує на важливій ролі здійснення операцій завдяки платіжним карткам, оскільки вони сприяють розвитку безпосередньо фінансових установ у теперішній час. По-перше, банківські послуги в повній мірі забезпечують зручність щодо розрахунків, доступ до власних заощаджень, конвертації валют та ін. По-друге, що стосується вагомості операцій з картками, як резерву валютних ресурсів, нині актуально для фінансової установи, оскільки це приплив готівки в іноземній та національній валюті.

Проаналізувавши значимість даних операцій, необхідно розглянути їх класифікацію для того, щоб краще зрозуміти їх структуру, яка зображує різноманітні прийоми, щодо використання платіжних банківських карток. Класифікація операцій банків із платіжними картками зображена на рисунку 1.2.

Рис.1.2 Класифікаційні ознаки розподілу операцій банків із платіжними картками [25]

Банківські операції із платіжними картками поділяються за технологічною схемою проведення. Зокрема вони діляться на:

- Online операції;
- Offline операції.

Щодо здійснення online операцій, слід наголосити на тому, що вони проводяться в умовах реального часу, завдяки підключенню до системи банківської установи, для проведення транзакції. Особливість проведення таких операцій полягає в автоматичній перевірці наявності коштів на рахунку клієнта для підтвердження здійснення вдалої транзакції. До прикладу, такими операціями є здійснення покупок в інтернет-магазинах або торгово-сервісній мережі, де транзакції опрацьовуються відразу.

Offline операції ж навпаки, не вимагають швидкого підключення до банківської мережі та здійснення миттєвої перевірки проведеної транзакції. Це і є їхньою особливістю, оскільки сповіщення про здійснення операції приходить при можливому з'єднанні із мережею установи банку. Недоліком здійснення таких операцій може бути відсутність певної суми коштів на банківському рахунку, що в подальшому може тягти за собою заборгованість.

Здійснення операції за використанням платіжних карток, які класифікуються за суб'єктами-одержувачами, слід виділити:

- операції із платіжними картками фізичних осіб;
- операції із платіжними картками юридичних осіб.

Операції по картках фізичних осіб в основному охоплюють власні транзакції, такі як розрахунки в торгово-сервісній мережі, оплата комунальних послуг, перекази готівки між рахунками та інші. Загалом, вони мають більш особистий характер та орієнтовані на фінансові потреби держателя картки.

У порівнянні, операції юридичних осіб, навпаки, зосереджені на потреби робочого характеру та здійснюються в еквіваленті значних грошових сум. Вони охоплюють низку транзакцій, таких як переказ готівки постачальникам товарів та послуг, перерахування заробітної плати, оплата адміністративних та

загальновиробничих витрат, а також перекази між рахунками організацій та підприємств.

«Щодо класифікації операцій банків із платіжними картками за балансом їх обліку банку виділяють:

- операції, що обліковуються на балансових рахунках;
- операції, що обліковуються на позабалансових рахунках» [5].

До операцій, які обліковуються на балансових рахунках, слід віднести наступний перелік, який в першу чергу впливає на фінансовий стан банківської установи, а саме безготівкові платежі, зарахування та переказ готівки. Вони безпосередньо відтворюють фактичний рух коштів і фіксуються на банківських рахунках, тим самим мають вагомий вплив на формування активів та зобов'язань банку. Наприклад, власник платіжної картки розрахувався за покупку, в ході даної операції, банківська установа списує кошти із рахунку власника та перераховує їх продавцю, тим самим ця операція відображається у балансі установи.

Відповідно, операції, які обліковуються на позабалансових рахунках, не мають ніякого відношення до балансу банку, через те, що мають тільки інформативний характер. Проте вони не впливають на баланс банку рівно до того моменту, поки не стають дійсними фінансовими подіями. В загальному розумінні під такими операціями слід розглядати дії, які здійснюються по кредитних лініях або при резервуванні коштів. Наприклад, позабалансовою операцією є - резервування коштів для видачі кредиту, фактично кредит ще не видано і через це немає реального руху коштів, але сама операція інформує про зобов'язання банку в подальшому видати кредит.

Що стосується класифікації операцій банків із платіжними картками за їх економічною суттю, слід виділити:

- фінансові;
- нефінансові.

«До фінансових операцій з платіжними картками відносять:

- зарахування (поповнення) коштів на картрахунки клієнтів;

- безготівкова оплата за товари;
- виплата заробітної плати працівникам підприємств, організацій і установ;
- переказування коштів клієнтом зі своїх картрахунків на інші власні рахунки та на рахунки інших осіб;
- одержання готівки в касах банків, інших фінансових установ, торговців і через банкомати, у тому числі екстрене отримання готівки у разі витрати держателем платіжної картки» [47].

Завдяки здійсненню фінансових операцій, використовуючи платіжні банківські картки, є можливість реалізувати широкий аспект банківських послуг. Із вище вказаного переліку основних операцій із банківськими картками, є змога поповнення карткового рахунку її власника, що надалі дозволяє вільно керуватись власними коштами, виконувати різноманітні транзакції та оплачувати товари.

Використання карток для розрахунку по заробітній платі, дозволяє посприяти швидкому процесу її виплати. Щодо операції по переказу коштів, слід зауважити, що власники платіжної картки мають змогу переказувати кошти на картки у межах банку-емітента або на картки банків-партнерів, а також між банками різних фінансових установ. Змога отримання коштів через банкомат або касу у відділенні банку, є теж однією із основних операцій фінансового сектору.

«До нефінансових операцій з платіжними картками відносять:

- установлення та оновлення (зміна) терміну дії платіжної картки;
- установлення та зміна лімітів платіжної картки;
- одержання клієнтом додаткових карток довіреним особам (держателям);
- зміна ПІН-коду для здійснення операцій;
- блокування операцій по картці внесенням її в СТОП-ЛИСТ;
- отримання виписки про залишок коштів на картрахунку, а також довідок, пов'язаних з операціями по картрахунку» [47].

У загальному, нефінансові операції з використанням платіжних карток охоплюють ряд дій, які пов'язані з управлінням параметрами та експлуатацією банківської картки. Скажімо, це стосується таких операцій як, управління

лімітами, перевипуску платіжної картки у разі закінченні терміну її дії, зміну ПІН-коду, блокуванню чи розблокуванню картки, налаштування повідомлення чи підключення додаткових послуг.

Кожна із цих операцій має важливу функцію, до прикладу у разі втрати картки, управління лімітами дає зможу встановити межу щодо зняття готівки, здійснення оплати в інтернеті або ж оплати покупок в торгово-сервісній мережі, цим самим застерігає у випадку шахрайських дій втратити власні кошти. Випуск додаткової картки на довірену особу, є ще однією важливою функцією, оскільки переважна кількість людей пенсійного віку або люди із фізичними обмеженнями, не в змозі самотійно користуватись власною банківською платіжною картою.

Додатково нефінансові операції надають можливість формування виписки по власному рахунку та замовлення різних довідок, цим самим надають необмежену кількість переваг для власників карток. У першу чергу, це про оперативність та зручність, адже більшість операцій нефінансового сектору на даний момент виконується в онлайн режимі.

За видом валюти, операції з платіжними картками поділяються на:

- операції в національній валюті;
- операції в іноземній валюті.

Операції в національній валюті – це операції, які відповідно здійснюються платіжними картками, у валюті яка визнана офіційною у країні, де проводяться транзакції. Тобто, при будь яких фінансових розрахунках, в Україні, з банківського рахунку списуються гривні без зайвих комісій за конвертацію валюти.

Проте, операції в іноземній валюті, навпаки, здійснюються за умов її конвертації. Прикладом цього є здійснення покупок за межами власної країни, оплата за проживання або розрахунки на різних іноземних сайтах. При розрахунку українською картою, гривні автоматично конвертуються у валюту країни, де здійснюються фінансові операції, відповідно за курсом банку, за даних умов можуть діяти обтяження у вигляді комісій.

Здійснення операцій за використанням платіжних карток, за ознакою резидентності, поділяють:

- операції емітентів-резидентів;
- операції емітентів-нерезидентів.

Операції емітентів-резидентів здійснюються тоді коли, банк-резидент випускає платіжні картки у країні в якій безпосередньо здійснюються фінансові операції. Конкретним прикладом буде ситуація, за умови, якщо громадянин України, користуючись картою виданою українським банком, здійснює оплати за товар у мережі магазинів Києва та будь якого міста України.

Відповідно операції емітентів-нерезидентів, здійснюються за участі платіжних карток, які були випущені за межами країни, в якій проводяться фінансові операції, тобто в закордонних банках. Наприклад, турист із Швейцарії, розраховується за проживання в українському готелі, картою випущеною швейцарським банком.

Що стосується класифікації операцій банків із платіжними картками за типом їх платіжної системи, варто поділити на:

- операції, що здійснюються картками локальних платіжних систем;
- операції, що здійснюються картками міжнародних платіжних систем.

Операції карток локальних платіжних систем характеризують, як операції, які можливо здійснити тільки у межах країни, де започаткована відповідна локальна система та здійснення розрахунків проводиться у валюті, яка визначена національною. Прикладом локальної системи в Україні є – національна платіжна система «ПРОСТІР», яка служить для здійснення операцій тільки в середині країни, відповідно у більшості випадків комісії при таких операціях набагато менші, а те й зовсім відсутні.

Проте операції за участі міжнародних платіжних систем, дають можливість здійснювати транзакції по всьому світу, використовуючи картки Visa та Mastercard, але за умови, що ця платіжна система підтримується у країні, де є потреба розрахуватись картою. Варто зауважити, що основним моментом в

таких розрахунках є конвертація валюти, яка несе за собою додаткові витрати у вигляді комісії.

Отже, здійснення операцій з використанням платіжних карток, надзвичайно важливо в умовах сьогодення, оскільки вони сприяють розвитку безпосередньо фінансових установ. Їх широке використання сприяє впровадженню інновацій, тим самим підвищуючи рівень конкуренції банківського сектору та стимулює покращення якості обслуговування власників платіжних карток.

Проаналізувавши значимість даних операцій, яка зображує різноманітні прийоми, варто зауважити, що види операцій класифікуються за різними типами транзакції, географічним покриттям, за ознакою резидентності, суб'єктами-одержувачами, економічною суттю та іншими категоріями, які гарантують результативне управління можливими ризиками та покращеннями операційних процесів.

1.3 Організація роботи банку з платіжними картками: обробка платежів, емісія та обслуговування

Забезпечення стабільного та надійного функціонування банківських послуг не можливе без таких головних аспектів, як емісія платіжних карток, обслуговування та обробка платежів. Вимогою, щодо емісії платіжних карток, є налаштування дійових внутрішніх взаємовідносин та партнерство з платіжними системами. Важливим аспектом організації роботи банку з картками, є обробка платежів, а саме здійснення швидких та успішних банківських операцій. Окрім того, значущу роль займає обслуговування карток, воно націлене на постійну технічну підтримку з сторони банку та допомогу при вирішенні необхідних питань.

«Емісія карток – діяльність банківської установи з випуску платіжних карток, відкривання рахунків клієнтами і виконання розрахунків за здійснені операції із застосуванням виданих нею платіжних карток» [34].

Аналізуючи дане визначення, можна дійти висновку, що емісія платіжних карток насправді фігурує одним із ключових аспектів функціонування банківської установи, адже вона включає комплексний ряд дій, від випуску картки до здійснення нею фінансових операцій. Таким чином, наголошується на всебічності цього підходу, оскільки банківська установа видає пластикову картку як фізичний носій, так і здійснює забезпечення її успішного функціонування.

«Відповідно до ст.1 Закону України «Про платіжні послуги» емісія/надання користувачу платіжного інструменту здійснюється надавачем платіжних послуг на підставі договору, укладеного між надавачем платіжних послуг та користувачем» [37].

Визначення, яке трактує Закон України дає зрозуміти, що емісію платіжних карток мають право випускати лише ті банківські установи, які безпосередньо мають на це відповідну ліцензію, яка надає право банкам реалізовувати свою діяльність у межах своїх внутрішніх операцій. Ця система дозволяє здійснювати контроль, з метою запобігання ймовірних шахрайств та є цінною для сприяння прозорості й надійності до фінансового сектору, передусім у зв'язку із збільшенням операцій із платіжними картками.

«Для отримання картки клієнт пише заяву, заповнює спеціальну анкету і укладає угоду з банком. Після виготовлення картки її видають клієнту разом із секретним PIN-кодом, який забороняється повідомляти іншим особам. Власнику картки відкривають картковий рахунок, тобто рахунок, розпоряджатися яким можна за допомогою картки» [1].

Механізм відкриття банківської картки включає в себе такі етапи, як здійснення верифікації особи, консультація щодо можливих видів платіжних карток і їх тарифів, подання заяви про відкриття рахунку, укладення договору, відкриття рахунку та кінцевий етап, активація картки.

У першу чергу, банківська установа має верифікувати особу та зареєструвати її у базі даних, саме на цьому етапі відкриття картки необхідно надати наступний перелік документів:

- паспорт або документ, який посвідчує особу (якщо це ID-картка, необхідно надати Витяг з Єдиного державного реєстру);
- ідентифікаційний код;
- додатково в залежності від цільового призначення, банк може вимагати довідки про доходи, здебільшого на відкриття кредитної картки чи клопотання на відкриття рахунку, в основному на зарплатні та студентські картки.

Після верифікації особи та консультації, щодо бажаної платіжної картки, в електронному форматі друкується договір щодо відкриття карткового рахунку в двох екземплярах та надається потенційному клієнту банку на ознайомлення та підписання. Кінцевим етапом цього процесу є видача виготовленої платіжної картки та її активація. Через індивідуальність роботи банків із платіжними картками, процедура встановлення PIN-коду різна, до недавнього часу виготовлені картки видавали в конверті із уже вказаним кодом, проте на сьогоднішній день майже усі банки надають можливість встановити власну комбінації цифр на терміналі при отриманні картки. Зазвичай з моменту встановлення PIN-коду, картка стає активна, але потрібно зауважити, що від типу картки залежать її шляхи активації.

«Банківська платіжна картка виготовлена згідно зі стандартами ISO/IEC 7810 ID-1 формату із спеціального стійкого до механічних пошкоджень пластику, пластина стандартних розмірів 54*86*0,76 мм, яка використовується для ідентифікації її користувача (власника), для способі фіксації інформації і як аналог платіжних засобів» [28].

Дане визначення щодо стандартів платіжної картки, здійснює детальний опис її предметних характеристик та наголошує на важливості стандартів, які гарантують дотримання вимог при виготовленні карток. Застосування

особливого пластику, надає можливість створити якісний продукт, який протягом тривалого часу не втратить своїх експлуатаційних властивостей.

Беззаперечно термінологія банківської картки закладає базову основу усвідомлення її анатомії, так як елементи платіжного інструмента забезпечують її ефективну функцію. Знання анатомії платіжного інструмента є вагомим критерієм при оцінці її значимості в банківських операціях. Головні елементи платіжної картки не тільки відповідають за її матеріальну цілісність, але й за збереження інформації про її власника, втілюють спосіб кодування та автентифікації, які представлені на рисунку 1.3.

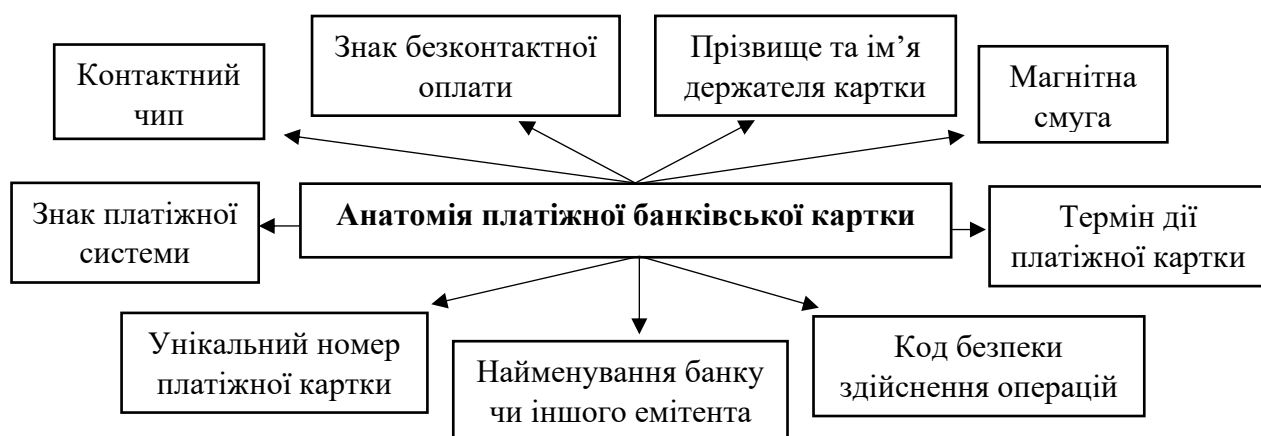

Рис.1.3 Анатомія платіжної банківської картки [42]

Під унікальним номером платіжної картки, розуміється індивідуальна для кожного держателя, комбінація, яка складається із 16-значного номера, в якому вміщена інформація про тип картки, платіжну систему і банк, який її видав, проте не варто плутати номер платіжної картки та номер рахунку, оскільки вони абсолютно різні.

Унікальний номер картки розшифровується наступним чином:

1. Перша цифра відповідає за платіжну систему, до прикладу: Visa – число 4, Mastercard – 5, українська платіжна система «Простір» - 9.
2. Наступні п'ять цифр ідентифікують банківську установу, якою було випущено картку.

3. Останні цифри як правило, використовуються для індивідуальної ідентифікації картки.

Для ідентифікації платіжної системи на банківській картці, окрім першої цифри унікального номеру, також зображено логотип цієї системи, який візуально допомагає визначити, через яку платіжну мережу, здійснюватимуться операції і транзакції.

Для забезпечення зручності проведення фінансових операцій по платіжних картках, є необхідність спорядження карток такими елементами як – контактний чип, знак безконтактної оплати та магнітна смуга. Вбудована мікросистема, яка призначена для зберігання й обробки даних та шифрування інформації має назву чип або контактний чип. Що стосується знаку безконтактної оплати на картці, у вигляді дужок, він свідчить про те, що її варто лише прикласти до терміналу для здійснення оплати. Магнітна смуга на картці являється найпростішим носієм інформації, якій притаманно розмагнічуватись при контакті із джерелами електромагнітного випромінювання, через це в умовах сьогодення, випуск карт за участі смуги скоротились до мінімуму.

На етапі оформлення, при виборі персоналізованої платіжної картки, банківська установа викарбовує прізвище та ім'я, що певною мірою засвідчує вашу причетність до платіжного інструменту, проте варто зауважити, що держателем платіжної картки може бути довірена особа, а рахунок відкритий на іншу особу.

Що стосується терміну дії, а саме комбінації, яка поєднує дві цифри місяця та дві цифри року, слід наголосити, що включно до останнього дня, який вказано на картці, вона залишається активною та повною мірою дозволяє здійснювати фінансові операції.

Стосовно найменування банку, який вказаний на платіжній картці, це як правило банк-емітент, який відповідальний за випуск банківської картки та забезпечує підтримку операції по ній. Також на платіжному інструменті, а саме на його звороті, у більшості випадків вказується номер служби підтримки, для узгодження ймовірних питань.

За безпечні розрахунки, які здійснюються в інтернеті - відповідальний CVC код, який складається із трьох цифр та слугує допоміжним рівнем захисту при онлайн-розрахунках та дає змогу убезпечити від незаконних транзакцій, у випадку, якщо інші реквізити картки потраплять в руки шахраям.

Не менш важливим етапом, після емісії платіжних карток є їх обслуговування, саме цей процес впливає на злагоджене управління платіжним інструментом, протягом усього періоду їх використання. Окрім того, банківська установа відстежує проведення транзакції та інформує про стан рахунку, що гарантує відкритість відстеження фінансових операцій.

«Банк перед укладенням договору зобов'язаний ознайомити користувача з умовами договору про використання електронного платіжного засобу, ознайомити з тарифами на обслуговування електронного платіжного засобу та правилами користування електронним платіжним засобом» [9].

Аналізуючи дане визначення, можна дійти висновку, що воно виділяє значущість відкритості та інформованості під час взаємовідносин між банком та держателем платіжної карти. Банківська установа мусить ознайомити власника картки із усіма тарифами та правилами використання, для уникнення ймовірних суперечок в майбутньому. Такий ключовий момент при роботі з платіжними картками, як інформування, надає змогу клієнтам свідомо приймати рішення, щодо використання платіжних інструментів, а саме розуміння їх переваг та недоліків.

«У договорі про надання та обслуговування платіжної карти, який банк укладає з клієнтами, передбачаються взаємні зобов'язання щодо користування коштами і банківськими послугами, а саме:

- умови відкриття, переоформлення, закриття рахунків;
- тарифи на обслуговування операцій із платіжними картками;
- права та обов'язки сторін;
- інші умови» [46].

Основний документ, який координує взаємовідносини між банком і клієнтом, є договір про відкриття платіжної картки. Зазвичай у ньому прописані

вище перераховані зобов'язання, які формують правову основу між сторонами договору.

Відкриття та закриття, а також переоформлення банківського рахунку, несе за собою відповідні умови, які прописані в договорі надання платіжної картки. Зазвичай при відкритті картки, договір наголошує на чіткості та правдивості його заповнення, а саме інформації про місце проживання, паспортні дані, для того щоб забезпечити достовірність ідентифікації особи. Щодо переоформлення картки, договір прописує перелік причин та умов, за яких може здійснити дану операцію, до прикладу зміна проживання, прізвища та інше. При закритті рахунку та банківської картки її власник, згідно встановлених договором вимог, має переконатись щодо відсутності заборгованості або залишку коштів на рахунку та виконати всі дії, які пов'язані із фінансовими зобов'язаннями держателя картки.

Що стосується тарифного обслуговування, відповідно на момент видачі платіжної картки в договорі, мають бути прописані всі умови, які наголошуються на стягненні будь якої плати, до прикладу смс-повідомлення, зняття готівки чи переказ коштів, тобто всі витрати, які пов'язані із платіжною картою. У разі змін по тарифах, на момент користування картою, її власник своєчасно має бути проінформований, про можливі зміни, будь-якими шляхами, а саме через смс-повідомлення, телефонний дзвінок, сповіщення в мобільному додатку чи листом на електронну пошту.

Обов'язки та права сторін, є одним із основних аспектів, які безумовно мають бути прописані в договорі, оскільки цей розділ зобов'язує як банківську установу так власника платіжної картки дотримувати усіх вимог та зобов'язань. Чітко сформульовані права та обов'язки, мають на меті уникнути небажаних спірних ситуацій, які можуть виникнути у разі неправомірних дій тієї чи іншої сторони під час економічних відносин.

«Інші умови» в договорі прописуються, за наявної специфіки взаємовідносин між банком та клієнтом, таких як конфіденційність особистих даних, можливі напрями вирішення спорів та проблемних ситуацій чи зміни

умов договору. Цей розділ певною мірою, виступає юридичною базою, для захисту інтересів кожної сторони.

Наступним значущим етапом, після завершення процесу обслуговування, є обробка платежів, яка використовує всі ресурси банківської картки, для проведення фінансових операцій. Завдяки цьому етапу, здійснюється безперервна робота фінансової інфраструктури, яка сприяє стабільності економічної системи.

Обробка платежів - «це процес, який дозволяє приймати електронні платежі за товари та послуги через POS-термінали або онлайн-сайти. У ньому беруть участь основні суб'єкти : клієнт, продавець, постачальник платіжних послуг, банк-емітент картки, банк-еквайринг і карткова компанія» [45].

Слід звернути увагу, що обробка платежів є не простим, але зрозумілим процесом, завдяки якому можливо здійснювати оплату за покупки, як в інтернеті так і торгово-сервісній мережі. На цьому етапі варто зауважити, що в цьому процесі, беруть участь такі учасники, як банк, який здійснив випуск картки, банк-еквайринг, платіжна система та постачальник фінансових послуг.

«Операція з використанням карт міжнародних платіжних систем Visa і MasterCard складається з ініціювання, ідентифікації, авторизації, клірингу і розрахунку» [48].

Наступне визначення, звертає увагу на декілька основних етапів, які стосуються обробки платежів, за участі карток таких платіжних систем, як Visa і MasterCard. Першими етапами обробки, є ініціювання та ідентифікація, які спершу розпочинають транзакцію та підтверджують достовірність даних по картці. На наступному етапі здійснюється авторизація, яка полягає у перевірці коштів на картковому рахунку, після чого проводиться кліринг, тобто обробка та погодження виконання фінансової операції. Кінцевим етапом є розрахунок, завдяки якому списуються кошти з балансу картки та перераховується на рахунок постачальника.

Отже, в загальному, забезпечення стабільного та надійного функціонування банківських послуг не можливе без таких головних аспектів, як

емісія платіжних карток, обслуговування та обробка платежів. Емісія платіжних карток насправді фігурує одним із ключових аспектів функціонування банківської установи, адже вона включає комплексний ряд дій, від випуску картки до здійснення нею фінансових операцій. Не менш важливим етапом, після емісії платіжних карток є їх обслуговування, саме цей процес впливає на злагоджене управління платіжним інструментом, протягом усього періоду їх використання. Процес обробки платежів включає в себе верифікацію, авторизацію та фінансові розрахунки, між установами, які гарантують точність проведення банківських операцій. Завдячуючи сучасним інноваціям та технологіям, установи банків навчилися швидко адаптуватись до ринкових умов та вимог споживачів фінансових послуг.

Висновки до Розділу 1

Даний розділ охоплює наукові підходи щодо управління операціями банку за участі платіжних карток, включає декілька головних аспектів, які є актуальними в розумінні позиції банківської установи та взаємодії з клієнтами за участі платіжних інструментів.

В першу чергу, розглянувши питання першого розділу, варто відзначити, що платіжні картки є одним із найбільш значущих банківських інструментів, що уможливлюють безготівкові операції, виступають головним засобом віддаленого доступу суб'єктів фінансового ринку до власних рахунків, а також слугують способом передачі готівки завдяки банківському сектору. Поняття платіжної картки полягає в тому, що її основним завданням є забезпечення швидкості, зручності у використанні, гарантуванні надійного доступу до фінансових ресурсів фізичних та юридичних осіб.

У залежності від умов користування, функціональних можливостей та призначення, класифікують різні види платіжних карток, які поділяються на декілька основних категорій. З основних можна відмітити дебетові та кредитні, які в свою чергу діляться за цільовим призначенням, забезпечуючи додаткову

безпеку під час здійснення платежів. Таким чином, поділ платіжних карток, задовольняє різні потреби їх власників для надійного управління особистими фінансами.

Стосовно основних операцій банків з використанням платіжних карток, необхідно підкреслити їх еволюцію та інноваційні можливості, які вкрай важливі в сучасних умовах господарювання. У другому питанні висвітлено ключові фінансові та нефінансові операції по карткам, які реалізуються завдяки різним платіжним системам. Проаналізувавши значимість головних операцій, було проведено їх класифікацію для того, щоб краще зрозуміти їх структуру, яка зображує різноманітні прийоми, щодо використання платіжних банківських карток. Їх широке використання сприяє підвищенню рівня конкуренції банківського сектору та стимулює покращення якості обслуговування власників платіжних карток.

В третьому питанні, розглянуто організацію роботи з банківським картками, яка включає декілька основних етапів, таких як емісія карток, їх обслуговування та обробку платежів. Емісія платіжних карток насправді фігурує одним із ключових аспектів функціонування банківської установи, адже вона включає комплексний ряд дій, від випуску картки до здійснення нею фінансових операцій. Не менш важливим етапом, після емісії платіжних карток є їх обслуговування, саме цей процес впливає на злагоджене управління платіжним інструментом, протягом усього періоду їх використання. Обробка платежів виступає завершальним етапом, який включає авторизацію, проведення та підтвердження транзакцій, гарантуючи оперативне і надійне проведення фінансових розрахунків.

Таким чином, варто підвести підсумок діяльності банківської установи, в загальному, щодо організації операцій з платіжними картками та наголосити, що процес є доволі складним, оскільки потребує плідної співпраці між суб'єктами фінансового ринку та направлений на постійне підвищення рівня технологій і забезпечення інноваціями.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ БАНКІВ НА ПРИКЛАДІ АТ «ОЩАДБАНК»

2.1 Загальна характеристика діяльності АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 роки

Однією із первинних та провідних фінансових установ, яка здійснює головну роль у функціонуванні економіки нашої країни є Акціонерне Товариство «Ощадбанк».

«Ощадбанк (повна назва: Публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України», скорочена назва: АТ «Ощадбанк») — український комерційний банк, другий за розмірами активів та найбільший за кількістю відділень серед усіх банків України. Перебуває в державній власності» [26].

Банк є резидентом України, заснований 31 грудня 1991 року під номером 4 і належить до державної власності. Його діяльність регулюється банківською ліцензією № 148, виданою 5 жовтня 2011 року, яка надає право на здійснення банківських операцій та операцій, які пов'язані із валютою. Головний офіс розташований у Києві за адресою: вул. Госпітальна, 12г.

На 31 грудня 2023 року, Ощадбанк зберіг статус банку із найбільшою мережею відділень, що становить загалом 1200 установ, окрім того у банка присутня обширна мережа, яка в загальній кількості нараховує 4000 терміналів та 2793 банкоматів.

«Відкрите акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» було утворене відповідно до Розпорядження Президента України № 106 від 20 травня 1999 року та Постанови Кабінету Міністрів України № 876 від 21 травня 1999 року шляхом перетворення Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України в Державний ощадний банк України у формі відкритого акціонерного товариства» [27].

До складу органів правління слід віднести голову правління – Наумова Сергія Володимировича, його п'ятьох заступників, які відповідальні за фінанси, операційну діяльність, роздрібний і корпоративний бізнес, роботу з NPL та двох членів правління, за якими закріплена відповідальність щодо управління ризиками та мікро, малий та середній бізнес.

«Організаційна структура банку вміщає функціональні служби та підрозділи, кожен з яких виконує певні операції, має свої права та обов'язки» [13], - запевняє Довгань Ж.М.

Організаційну структуру Ощадбанку представлено на рисунку 2.1.

Рис.2.1 Організаційна структура Ощадбанку [26]

Стратегічною метою банку є ефективна співпраця із клієнтами банку, а саме фізичними та юридичними особами, для подальшого отримання прибутку, шляхом надання банківських послуг.

До основної діяльності банку слід віднести надані послуги фізичним та юридичним особам, які перебувають на території України, а саме надання кредитів, депозитів, здійснення платежів, торгівля цінними паперами та

здійснення валютно-обмінних операцій. На думку Дзера О.В.: «Банківські послуги – це діяльність банку, направлена на супроводження та оптимальне виконання банківських операцій» [11].

Діяльність, яка підлягає ліцензуванню або вимагає дозвіл на її здійснення, виконується банком на основі банківської ліцензії, виданої Національним банком України. У таблиці 2.1 більш детально представлено основні показники діяльності АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 роки.

Таблиця 2.1

Основні показники економічної діяльності
АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 роки, тис. грн. [29]

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Відносне відхил.
Власний капітал	19551908	21935199	21869890	22181531	28724508	46,9%
Акціонерний капітал	49724980	49724980	49724980	49724980	49724980	0%
Зобов'язання	229549213	211603685	213037422	247092539	317811215	38,4%
Активи	249101121	233538884	234907312	269274070	346535723	39,1%
Чистий процентний дохід	5491640	7986004	13364517	14985992	18732370	241,1%
Чистий прибуток (збиток) за рік	255159	2776323	1055378	639803	5978260	2242,9%

Аналізуючи фінансові показники банку, які представлені в таблиці 2.1, можна зробити декілька вагомих висновків, щодо стану та розвитку банку, факторів, які на це впливають протягом останніх п'яти років.

Власний капітал у 2020 році, в порівнянні із попереднім, зріс на 2 383 291 тис.грн, у 2021 році він показав менший результат на 65 309 тис.грн у порівнянні із 2020 роком. З 2022 по 2023 рік зростання продовжилось, показник почав збільшуватись, а саме за 2022 рік, власний капітал збільшився на 311 641 тис.грн, а в 2023 році був приріст аж на 6 542 977 тис.грн. Це свідчить, про покращення фінансових результатів, збільшенням прибутковості та ефективного управління капіталом банку.

Акціонерний капітал за 2019-2023 роки залишається незмінним на рівні 49 724 980 тис.грн, що свідчить про те, що банківська установа не проводила змін у структурі власності.

Що стосується зобов'язань Ощадбанку, у 2020 році вони зменшились на 17 945 528 тис.грн порівняно із 2019 роком та становили 211 603 685 тис.грн, проте з 2021 по 2023 роки, вони почали зростати, а саме різкий стрибок став у 2022 році. У 2023 році зобов'язання становили 317 811 215 тис.грн, що є найбільш значимим проростом за п'ять років. В загальному за три роки, зобов'язання збільшились на 104 773 793 тис.грн, що свідчить про суттєвий приріст залучення нових вкладів для здійснення фінансування власних операцій.

Активи банку із 2019 по 2020 рік, зменшились на 15 562 237 тис.грн та становили 233 538 884 тис.грн у 2020 році. Із зростанням зобов'язань, у такому ж темпі почали зростати й активи у період 2021-2023 роки. У 2022 році активи зросли на 34 366 758 тис.грн в порівнянні із 2021 роком та становили 269 274 070 тис.грн. Максимальне значення показника за аналізований період дорівнював 346 535 723 тис.грн у 2023 році, що свідчить про стрімкий розвиток банку.

Згідно показників, чистий процентний дохід за увесь період від 2019 по 2023 рік має тенденцію зростати. У 2020 році показник зріс на 2 494 364 тис.грн, за 2021 його приріст склав 5 378 513 тис.грн, 2022 рік – збільшився на 1 621 475 тис.грн, а у 2023 приріст дорівнював 3 746 378 тис.грн. Це може свідчити про підвищення ставок по кредитах та обсягу їх видачі, а також отриманні інвестиційного доходу банком.

Аналізуючи чистий прибуток за рік, можна дійти висновку, що йому притаманно коливатись, адже у 2019 році показник дорівнював 255 159 тис.грн, а в 2020 році він збільшився на 2 521 164 тис.грн та склав 2 776 323 тис.грн. У 2021 році показник дорівнював 1 055 378 тис.грн, а в 2022 році він зменшився на 415 575 тис.грн. 2023 рік представив найкращий показник чистого доходу за всі попередні п'ять років, оскільки він збільшився на 5 338 457 тис.грн у порівнянні із 2022 роком.

У таблиці 2.2 проведено аналіз абсолютного відхилення вище наведених показників за період 2019-2023 років.

Таблиця 2.2

Аналіз абсолютного відхилення показників економічної діяльності АТ
«Ощадбанк» за 2019-2023 роки, тис. грн.

Показник	Абсолютне відхилення			
	2020-2019	2021-2020	2022-2021	2023-2022
Власний капітал	2 383 291	-65 309	311 641	6 542 977
Акціонерний капітал	0	0	0	0
Зобов'язання	-17 945 528	1 433 737	34 055 117	70 718 676
Активи	-15 562 237	1 368 428	34 366 758	77 261 653
Чистий процентний дохід	2 494 364	5 378 513	1 621 475	3 746 378
Чистий прибуток (збиток) за рік	2 521 164	-1 720 945	-415 575	5 338 457

Згідно проведеного аналізу абсолютного відхилення показників, які представлені в таблиці 2.2, можна дійти висновку, що протягом п'яти років банк продемонстрував позитивне збільшення показників економічної діяльності. Ощадбанком було залучено нові ресурси, що свідчить про збільшення власного капіталу, чистого прибутку та активів, проте збільшення зобов'язань вказує на те, що банком здійснено запозичення для фінансування власних операцій, яке може в майбутньому створювати певні ризики.

Як відмічає Русіна Ю.О.: «Фінансова стійкість комерційного банку — це динамічна інтегральна характеристика спроможності банку як системи трансформування ресурсів та ризиків повноцінно виконувати свої функції з урахуванням наявного балансу економічних інтересів, витримуючи вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища» [41].

Вище розглянуті показники Ощадбанку за 2019-2023 роки, дають змогу проаналізувати їх прибутковість та ліквідність, що в свою чергу дають детальний аналіз структури зобов'язань та активів. Це створює умови, за яких можна широко зрозуміти фінансовий стан банківської установи та здійснити аналіз,

який в змозі покращити фінансові зобов'язання та створити стабільне середовище у довгостроковій перспективі банку.

На основі цих показників варто перейти до коефіцієнтного аналізу АТ «Ощадбанк», який представлено в таблиці 2.3, оскільки завдяки ньому є можливість оцінити всі показники, що характеризують стійкість і надійність банку.

Таблиця 2.3

Коефіцієнтний аналіз фінансового стану

АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 роки

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Оптимальне значення
Коефіцієнт надійності	0,08	0,10	0,10	0,08	0,09	>0,05
Коефіцієнт фінансового важеля	1:11,7	1 : 9,6	1 : 9,7	1 : 11,2	1:11,1	1 : 20
Коефіцієнт мультиплікатора власного капіталу	5	4,7	4,7	5,5	6,9	8-16 разів
Коефіцієнт співвідношення власного капіталу та активів	7,8	9,4	9,3	8,2	8,3	> 4 %
Рентабельність активів (ROA)	0,1	1,2	0,5	0,3	1,7	> 1 %
Рентабельність капіталу (ROE)	1,3	12,6	4,8	2,8	20,8	> 15 %
Чиста процентна маржа (NIM)	2,9	4,0	6,5	6,6	8,1	≥ 4,5 %

Джерело: розраховано автором за [29]

Згідно розрахунків таблиці 2.3, варто відзначити, що коефіцієнт надійності, дотримується тенденції коливання, а саме від 0,08 до 0,1, проте важливим фактом залишається те, що він перевищує оптимальне значення, а це свідчить про стабільність банку. Коефіцієнт фінансового важеля, дотримується оптимального значення, що свідчить про належний рівень банківських зобов'язань щодо власного капіталу.

Щодо коефіцієнта мультиплікатора власного капіталу, варто відзначити, що він залишається в межах 5-6,9, майже дотримуючись оптимального значення. Співвідношення власного капіталу до активів, стрімко зросло у 2020 році до 9,4%, а у 2023 році показник зменшився до 8,3%, проте даний показник дотримується оптимального значення, оскільки більше 4%.

Показник рентабельності активів, на кінець аналізованого періоду, дотримався оптимальних стандартів і склав 1,7%, що перевищує оптимальне значення 1%. Рентабельність капіталу у 2023 році свідчить, про найкращий показник в порівнянні із попередніми роками, оскільки він склав 20,8% при оптимальному значенні більше 15%. Чиста процентна маржа Ощадбанку за період 2019-2023 років зросла від 2,9% до 8,1%, що відповідає стандартам.

В загальному варто підвести підсумок та акцентувати, що фінансові показники Ощадбанку продемонстрували позитивну динаміку, що вказує на зростання фінансової стійкості банку, прибутковості та ефективності управління капіталом.

Отже, ознайомившись із характеристикою діяльності акціонерного товариства «Ощадбанк» за 2019-2023 роки, можна дійти висновку, що стратегічною метою банку є співпраця із фізичними та юридичними особами, для подальшого отримання прибутку, шляхом надання різноманітних банківських послуг. Протягом п'яти років банк продемонстрував покращення економічних показників, шляхом залучення нових ресурсів, що свідчить про збільшення власного капіталу, чистого прибутку та активів, проте збільшення зобов'язань вказує на те, що банком здійснено запозичення для фінансування власних операцій, яке може в майбутньому може створювати певні ризики.

2.2 Динаміка та структура операцій із платіжними картками в АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 роки

«В Україні, як і в інших державах, розвиток ринку платіжних карток визначається конкуренцією з іншими видами масових платежів, а також інвестиціями в інфраструктуру платіжної системи» [22].

На актуальні тенденції розвитку операцій в банківській структурі, безпосередньо впливає динаміка операцій із платіжними картками, яка стабільно

збільшується. Це обумовлено позитивними змінами в інфраструктурі платіжних систем та конкуренцією з примітивними формами розрахунків.

Загалом, показники Ощадбанку за 2019-2023 роки демонструють стрімке збільшення операції за участі банківських карток, що відповідно, відображається на зміні структури каналів цифрових розрахунків. Завдяки цьому, відповідно збільшується кількість карток в обігу. Не менш важливим показником також є частина карток, по яким було здійснено в попередньому місяці хоча б одна операція.

У таблиці 2.4 розглянемо динаміку кількості електронних платіжних пристроїв АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 роки.

Таблиця 2.4

Кількість електронних платіжних пристроїв, які перебувають в обігу АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 роки (у розрізі кварталів) [29]

Період	2019	2020	2021	2022	2023
01.01	11 632 822	14 738 774	13 516 024	14 763 618	16 955 349
01.04	13 441 227	12 755 536	13 492 987	15 635 216	16 944 175
01.07	13 660 582	14 459 675	13 756 330	16 006 275	16 170 496
01.10	13 997 462	13 798 313	13 858 702	16 605 342	16 234 761

Згідно статистичних даних, які наведені в таблиці 2.4, зрозуміло, що кількість банківських карток, на протязі аналітичного періоду демонструвала тенденцію, як зростання так і спаду, передусім найкращий результат представлений у 2023 році.

Кількість карток, які перебували в обігу на початок 2019 року дорівнювала 11,6 млн, проте до кінця року їх кількість поступово збільшувалась. У квітня 2019 року число карток збільшилось на 1,8 млн і склало в загальному 13,4 млн активних платіжних інструментів. На початок липня показник зріс на 0,2 млн, а у жовтні приріст частки карток склав 1,3 млн та дорівнював 13,9 млн. Відповідна динаміка приросту карток, свідчить про динамічну діяльність банківської

установи та збільшення клієнтської бази, оскільки загальний приріст за 2019 рік склав 2,3 млн карток, які увійшли в обіг.

На початок 2020 року чисельність підросла в порівнянні із попереднім періодом і дорівнювала 14,7 млн карток, проте квітень 2020 року зазнав зменшенню карток на 1,9 млн. У липні відбувся скачок показника і цифра склала в загальному 13,7 млн карток, які були в обігу, втім жовтень показав зменшення частки на 0,6 млн платіжних пристроїв. Явне коливання кількості карток, було спричинене пандемією COVID-19, оскільки на початок карантину були фізичні обмеження в здійсненні розрахунків у різних сферах обслуговування. Через невизначеність різних верств населення, щодо змін під час кризи пандемії, показник частки карток зазнав коливань протягом усього 2020 року.

2021 рік почався із зменшення кількості до 13,5 млн карток, проте до кінця року спостерігається тенденція приросту показників. У липні показник зріс на 0,2 млн карток, а в жовтні від досягнув свого максимального значення за 2021 рік – 1308 млн карток, що ймовірно залежить від покращення ситуації за період пандемії.

На початку 2022 року показник дорівнював 14,7 млн платіжних карток та зберіг позитивну тенденцію їх приросту протягом всього року, оскільки в загальному за рік він становив 1,8 млн карток. Показник за квітень 2022 року, збільшився на 0,8 млн, липень мав приріст в розмірі – 0,3 млн, а жовтень – 0,5 млн. Це свідчить, про попит здійснення операцій у безготівковому форматі, завдяки цифровим джерелам, через активні військові дії на території країни.

За період 2023 року, частці карток притаманно коливатись, проте їх кількість протягом року, не була менше 16 млн. Максимальний показник був на початок року і склав 16,9 млн карток, у квітні він зменшився всього на 11 тис. На початок липня частка карток зменшилась на 0,7 млн карток, проте у жовтні показник зріс та склав 16,2 млн платіжних пристроїв, що свідчить про широкий попит платіжних карток.

Протягом п'яти останніх років, загальна кількість банківських карток значно зросла, що демонструє посилення банком операцій із платіжними

картками та безготівковими розрахунками. Проте важливо здійснити оцінку кількості випущених платіжних інструментів Ощадбанком, у загальній частці випущених карток, усіх банків України.

Частка електронних платіжних засобів АТ Ощадбанк, в порівнянні із загальною кількістю випущених карток представлена на рисунку 2.2.

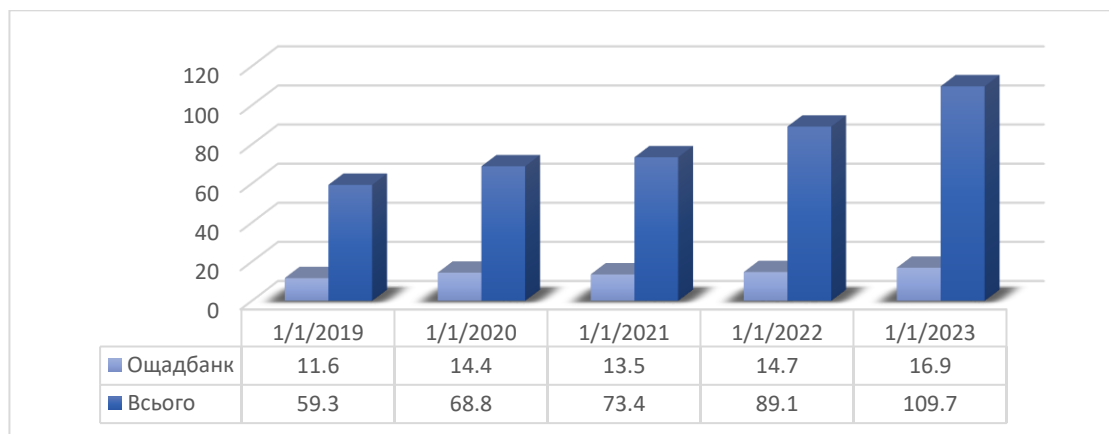

Рис. 2.2 Частка електронних платіжних засобів АТ Ощадбанк в загальній кількості випущених карток в Україні за 2019-2023 роки, млн шт. [45]

Графік збільшення кількості платіжних карток АТ «Ощадбанк» за період 2019-2023 років свідчить про підвищення рівня довіри клієнтів до банку, що в підсумку поетапно зміцнило ринкову частку в галузі електронних платежів.

Частка платіжних пристроїв Ощадбанку в 2019 році склала 19,6% від загальної частки випуску банківських карток в Україні, певно така кількість карток була досить помірною, що вказувало на необхідність розвитку операцій з картками в найближчому майбутньому. У 2020 році, Ощадбанк певною мірою, покращив ситуації із кількістю емісії платіжних карток, оскільки їх частка склала 20,9%, при тому що частка загалом випущених карток в Україні щороку збільшується.

Ситуація у 2021 році продемонструвала зменшення випуску платіжних карток в обіг, оскільки частка карток Ощадбанку склала 18,4% із загальної кількості. Проте у 2022 кількість збільшилась і дорівнювала 14,7 млн платіжних карток, однак в загальній частці склала лише 16,5%. Щодо 2023 року, частина

карток Ощадбанку склала 15,4% від загальної кількості, при тому що їх випуск в обіг був на рівні 16,9 млн платіжних інструментів.

Проаналізувавши частку банківських платіжних інструментів, які перебували в обігу, можна дійти висновку, що банк активно розширював тенденцію використання платіжних карток серед клієнтів. Однак не варто здійснювати оцінку лише карток, які вийшли в обіг, доцільно також буде звернути увагу на активне їх використання, а саме прослідкувати активність власників карток та здійснення ними платіжних операцій.

У наступній таблиці 2.5 представлена кількість карток, по яких протягом звітного періоду була здійснена хоча б одна транзакція, у розрізі кварталів протягом 5 попередніх років.

Таблиця 2.5

Кількість електронних платіжних засобів, за якими протягом звітного періоду була здійснена хоча б одна видаткова транзакція в АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 роки [29]

Період	2019	2020	2021	2022	2023
01.01	6 147 250	6 897 448	6 089 952	6 313 213	6 253 189
01.04	6 332 370	5 726 714	6 095 585	5 421 635	6 238 039
01.07	6 634 907	5 656 249	5 915 616	5 877 781	6 186 135
01.10	6 784 925	5 854 961	6 056 042	5 994 740	6 753 421

Згідно статистичних даних таблиці 2.5, щодо кількості карток, за якими була здійснена хоча б одна платіжна операція, варто зазначити максимальний показник за п'ять аналізованих років, належить жовтню 2019 року. 2019 рік демонструє найкращі показники за увесь період, оскільки на протязі року, кількість карток зросла на 0,6 млн. Щодо 2020 року, варто зазначити, що спостерігається коливання кількості карток, а саме на початок року їх було 6,8 млн, а на кінець року їх кількість зменшилась на 1 млн карток. За 2021 та 2022 роки прослідковується аналогічна динаміка, проте частка у карток на кінець 2021 зменшилась на 33,9 тис карток, а у 2022 році на 0,3 млн. Ситуація у 2023 році демонструє зростання, оскільки на початок року частка карток дорівнювала 6,2

млн, а на кінець періоду склала 6,7 млн платіжних карток, за участі яких була здійснена хоча б одна видаткова операція.

Безпосередньо варто розглянути кількість платіжних карток по яких була здійснена хоча б одна видаткова операція в розрізі такої ж категорії карток, які були випущені банками країни. На рисунку 2.3 представлена частка таких карток у розрізі п'яти років.

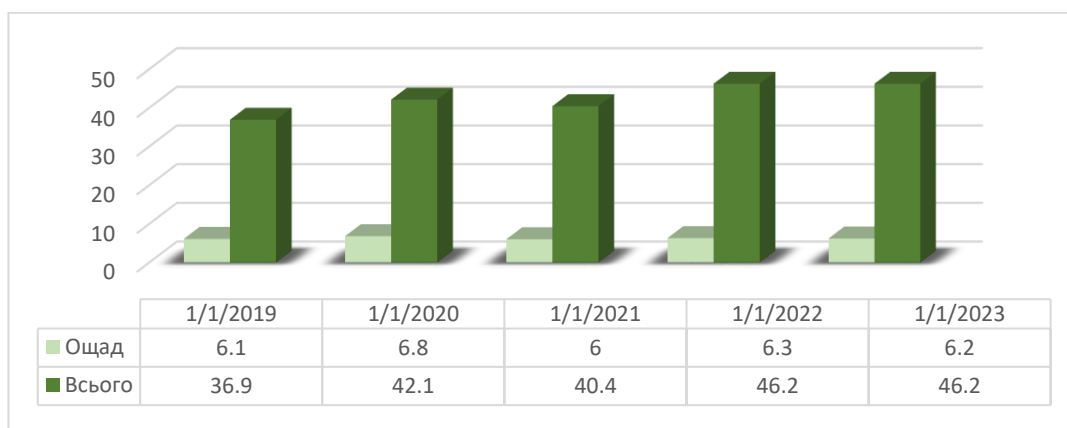

Рис. 2.3 Частка електронних платіжних засобів АТ Ощадбанк, за якими протягом звітного періоду була здійснена хоча б одна видаткова транзакція [29]

Не менш важливим критерієм під час відкриття платіжних карток, є кількість рахунків, які відкриваються для різної категорії клієнтів. У наступній таблиці 2.6 представлена структура відкритих рахунків клієнтів за різними секторами економіки, яка дає змогу краще зрозуміти фінансові потреби різних верств населення.

Згідно аналізу таблиці 2.7, щодо структури економіки, сектору фізичних осіб, оборотам по рахункам притаманно коливатись, оскільки в 2019, 2020 та 2022 році прослідковується приріст, в той час як у 2021 та 2023 є незначне зменшення показників. У 2020 році приріст в порівнянні із 2019 роком склав 18 452,6 млн грн та дорівнював 125 359,4 млн. грн. 2021 рік відслідковується незначним зменшенням у розмірі 1 816,4 млн. грн, проте у 2022 році показник дорівнював 188 852,2 млн. грн. Станом на 2023 рік, показник порівняно із попереднім зменшився на 20 215 млн. грн.

Таблиця 2.7

Структура відкритих рахунків клієнтів за різними секторами економіки в
АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 роки, млн [26]

Сектор економіки	2019	2020	2021	2022	2023
Фізичні особи	106 906,8	125 359,4	123 543	188 852,2	168 637,2
Енергетика	6 600,3	9 258,8	17 507,6	15 992,5	14 628,7
Нафтогазова та хімічна промисловість	44 929,2	6 765,7	8 015,1	15 040,1	1 073,8
Торгівля	4 479	7 221,8	7 546,6	14 907	8 786,6
Сільське господарство	5071,9	7625,9	7484,1	9798,9	7830,8
Послуги	4544,1	4107,8	4378,8	8 883	5481,9
Будівництво та нерухомість	2219,7	3444,3	4215,1	6894,7	4047,5
Медіа та зв'язок	2218,7	3070	3368,2	6735,5	1794,9
Транспорт	2625,4	4873	2981,4	6143,9	2494,1
Фінансові послуги	3448,4	3865	2458,3	6053,2	2631,7
Машинобудування	1072,8	1579,5	1623,6	4095,5	2426,2
Органи державного управління та місцевого самоврядування	12383,6	1363,4	1261,4	3683,2	3981,6
Виробництво промислових та товарів народного споживання	979	1273,7	1132,9	2164,6	1332,1
Гірничодобувна та металургійна промисловість	1709,2	560,6	583,8	1897,9	779,5
Виробництво і переробка харчових продуктів та напоїв	723,8	849,5	362,4	1537,4	1391,7
Видавнича діяльність	100,6	109,4	85,3	133,9	70,1
Інші	2129,5	4839,3	4904,3	10158,3	6551

Показники, що стосуються енергетики, до 2021 року зростали, проте у 2022 та 2023 році прослідковується спад цих показників. На протязі 2019-2021 років, показник в загальному зріс на 10 907,3 млн.грн та дорівнював 17 507,6 млн.грн. У 2022 році демонструється спад на 1 515,1 млн.грн, а в 2023 році порівняно із 2022, показник зменшився на 1 363,8 млн.грн, такі дані свідчать про зміни в енергетичному секторі, які сталися через військові дії на території України.

Щодо рахунків сектору нафтогазової та хімічної промисловості, показники представляють, як різкий спад так і зростання, тобто їм притаманне коливання. Найвищий показник був у 2019 році, оскільки він склав 44 929,2 млн.грн. в той час, як у 2020 році показник різко зменшився на 38 163,5 млн.грн та склав 6 765,7 млн.грн. У 2021-2022 роках прослідковується зростання, оскільки показник

порівняно із 2020 роком зріс на 8 274,4 млн.грн. 2023 рік представляє найнижчий показник за увесь період, оскільки він склав 1 073,8 млн.грн, це пояснюється серйозними потрясіннями у галузі економіки через зовнішні економічні фактори.

Операціям по рахункам у секторі економіки торгівлі до 2022 року притаманне зростання, оскільки в період з 2019 по 2022 роки, показник збільшився на 10 428 млн.грн та становив 14 907 млн.грн. У 2023 році показник в порівнянні із попереднім зменшився на 6 120,4 млн.грн. Щодо сільського господарства, варто відмітити коливання показників протягом періоду, та варто зазначити, що найвищий показник був у 2022 році. У 2020 році показник порівняно із попереднім роком зріс на 2 554 млн.грн та дорівнював 7 625,9 млн.грн. За період 2021 року від зменшився на 141,8 млн.грн, проте у 2022 році продемонстрував стрімке збільшення на 2 314,8 млн.грн. 2023 рік супроводжується спадом на 1 968,1 млн.грн, в порівнянні із попереднім роком.

Показнику у сфері послуг притаманне коливання, однак найкращим результатом за увесь період є 8 883 млн.грн у 2022 році. У 2019 році показник дорівнював 4 544,1 млн.грн, проте у 2020 році він склав 4 107,8 млн.грн. За 2021-2022 роки показники збільшились на 4 775,2 млн. грн, проте у 2023 році зменшився та склав 5 481,9 в порівнянні із попереднім. Обороти по рахункам у сфері будівництва та нерухомості за 2019-2022 роки притаманно збільшуватись, оскільки у 2019 році показник склав 2 219,7 млн.грн., а у 2022 році 6 894,7 млн.грн, тобто збільшився на 4 675 млн.грн. Однак у 2023 році, присутній спад на 2 847,2 млн.грн. Медіа та зв'язок ідентичні по ситуації із будівництвом, протягом 2019-2022 років присутнє збільшення обороту, у той час як у 2023 році показник стрімко зменшується.

Обороти по рахункам у сфері транспорту коливаються, найкращий показник був у 2022 році та дорівнював 6 143,9 млн.грн, проте найнижчий склав 2 494,1 млн.грн у 2023 році. Фінансові послуги у 2019,2020,2022 році зростали, однак у 2021 та 2023 році їм притаманне зменшення. Що стосується рахунків у сфері машинобудування, у 2019 році показник дорівнював 1 072,8 млн.грн, проте до 2022 року, він збільшився на 3 022,7 млн.грн. У 2023 році

прослідковується спад на 1 669,3 млн.грн, це пов'язано із зменшенням попиту на даний вид послуг.

Рахунки органів державного управління та місцевого самоврядування показують найкращий показник у 2019 році, він склав 12 383,6 млн.грн, а найнижчий показник в розрізі п'яти років притаманний 2021 році, оскільки він дорівнював 1 261,4 млн.грн. Найвищий показник у сфері виробництва промислових та товарів народного споживання дорівнював 2 164,6 млн.грн у 2022 році, проте найменший склав 979 млн.грн у 2019 році. Гірничодобувна промисловість продемонструвала найкращий показник у 2022 році, оскільки він склав 1 897,9 млн.грн.

Операції по рахункам у секторі виробництва і переробки харчових продуктів та напоїв, показали найменший показник у 2021 році, він дорівнював 362,4 млн.грн, а найкращий у 2022 році – 1 537,4 млн.грн. Видавнича діяльність не хизується великими оборотами по платіжним карткам, тому їх найкращий показник дорівнював 133,9 млн.грн у 2022 році.

Загалом, аналізуючи таблицю, варто зауважити, що більшість секторів економіки, зазнали значних коливань, які в свою чергу впливають на участь у використанні платіжних карток та попит на безготівкові операції, оскільки завдяки таким змінам відображається обсяг карткових транзакцій.

Ощадбанк пропонує широкий вибір платіжних карток, що враховують різноманітні потреби клієнтів – від щоденних розрахунків фізичних осіб до спеціалізованих продуктів для бізнесу та корпоративного сектору.

«Для особистих потреб доступні картки «Моя картка», «Цифрова картка АТБ», «Національний кешбек», «Моє місто» та «Муніципальна картка». Для отримання соціальних виплат пропонуються «Карта для виплат» і «Пенсійна». Преміальні клієнти можуть мати картки «Mastercard Platinum», «Visa Platinum», кільцем-NFC, «Platinum», «Mastercard World Elite», «Visa Infinite» і «Стандарт». Спеціально для молоді є картка «ЛАЙК'Ю», а для виплати зарплати – «Моя зарплата». «МОЄ MORE» і «Моя кредитка» - для користування кредитними лініями» [26].

Варто зазначити, що Ощадбанк пропонує зручні платіжні інструменти, для різних категорій клієнтів. Пропозиція включає картки для особистого користування, соціальні виплати, преміальні, зарплатні, молодіжні та кредитні картки. Такий асортимент вказує на комплексний підхід банку до обслуговування клієнтів, що дозволяє кожній категорії обрати продукт, який найкраще відповідає її фінансовим потребам і стилю життя, що напряду збільшує можливості безготівкових розрахунків та забезпечує лояльність клієнтів до банку.

Отже, проаналізувавши динаміку та структуру операцій із платіжними картками, можна дійти висновку, що показники за 2019-2023 роки демонструють стрімке збільшення операції за участі банківських карток, що відповідно збільшує кількість карток в обігу. Здійснивши розрахунок частки банківських платіжних інструментів, які перебували в обігу, можна дійти висновку, що банк активно розширював тенденцію використання платіжних карток серед клієнтів. Не менш важливим критерієм під час відкриття платіжних карток, виступило відкриття рахунків, які призначені для різної категорії клієнтів, які розподіляються між різними секторами економіки. В загальному, показникам за участі платіжних карт, притаманно змінюватись, в залежності від економічної та політичної ситуації в країні.

2.3 Оцінка здійснення операцій із платіжними картками в АТ «Ощадбанк»

Здійснення операцій з використанням платіжних карток АТ «Ощадбанк», є одним із вагомих компонентів банківських послуг, забезпечують зручність для власників карток та зростання обсягу безготівкових операцій. Здійснення таких операцій, безпосередньо впливає на формування показників доходів та витрат банку.

«До банківських доходів і витрат належать процентні доходи і витрати, комісійні доходи і витрати, результат від торговельних операцій та інше» [23].

Значущою складовою аналізу операцій з платіжними інструментами, є аналіз комісійних доходів і витрат, тому що вони першочергово демонструють ефективне застосування банківських карток. Саме такий аналіз наведений у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Комісійні доходи і витрати від операцій з пластиковими картками

АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 роки, тис. грн. [26]

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
Комісійні доходи від операцій з платіжними картками	3 515 155	4 687 524	6 172 062	6 486 284	8 375 467
Комісійні доходи всього	6 438 711	8 043 812	9 802 395	9 386 603	12 025 315
Комісійні витрати від операцій з платіжними картками	2 119 131	2 936 140	3 410 208	3 276 339	5 110 724
Комісійні витрати всього	2 235 702	3 080 856	3 602 597	3 454 371	5 382 718

Аналізуючи статистичні дані таблиці 2.7, щодо доходів від операцій за участі платіжних карток, варто відзначити, що доходам за період 2019-2023 років притаманно збільшуватись. У 2019 році сума доходу склала 3 515 155 тис.грн, а у 2020 році сума числа доходів збільшилась на 1 172 369 тис.грн і склала 4 687 524 тис.грн. За даними, у 2021 році в порівнянні із попереднім приріс склав 1 484 538 тис.грн, що пов'язано із збільшення здійснення операцій по пластиковим карткам.

2022 рік продовжує тенденцію приросту комісійних доходів, оскільки показник дорівнював 6 486 284 тис.грн, проте у порівнянні із попереднім роком, розмір доходів зростав помірно, так як приріс склав 314 222 тис.грн. Частка комісійного доходу у 2023 році демонструє найвищий показник за попередніх п'ять років, у порівнянні із 2022, приріс склав 1 889 183 тис.грн.

Що стосується витрат від операцій з платіжними картками, необхідно зазначити, що їм притаманно зростати разом із доходами, проте присутні й

коливання показників. Витрати банку у 2019 році дорівнювали 2 119 131 тис.грн, а в той час як у 2020 році, присутня динаміка зростання на 817 009 тис.грн. У 2021 році витрати склали 3 410 208 тис.грн, що констатує збільшення на 474 068 тис.грн, порівняно із 2020 роком. Стосовно 2022 року, сталось падіння затрат на суму 133 869 тис.грн, проте в 2023 році, показник затрат значно зріс до 5 110 724 тис.грн, що свідчить про збільшення затрат на обслуговування платіжних карток.

На рисунку 2.4 представлена частка комісійних доходів і витрат від операцій з пластиковими картками в загальних комісійних доходах та витратах АТ Ощадбанку за 2019-2023 роки.

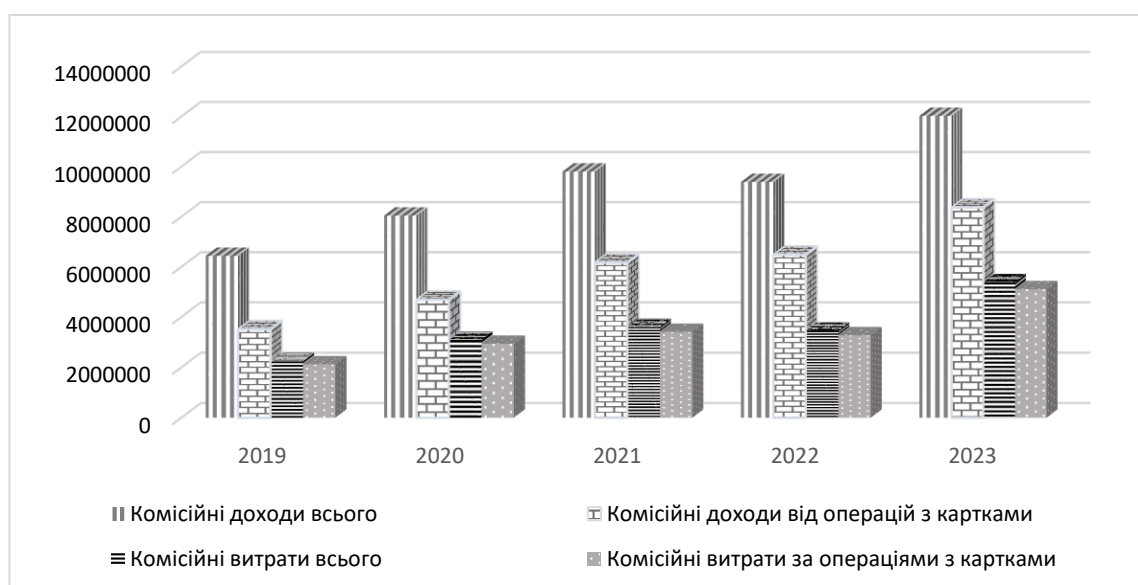

Рис. 2.4 Частка комісійних доходів і витрат від операцій з пластиковими картками в загальних комісійних доходах та витратах АТ Ощадбанку

Що стосується комісійних доходів за п'ять років, варто відмітити їх ефективне зростання, оскільки за увесь період їх частка у загальних комісійних доходах збільшилась на 15%. У 2019 році частина комісійних доходів в загальній масі доходів складала більше половини, а саме 54,6%, проте у 2020 році показник зріс на 3,7% та склав 58,3%. 2021 рік порівняно із попереднім зріс на 4,6%, а 2022 рік на 6,2%, що вказує на результат ефективного використання платіжних карток. Однак у 2023 році показник демонструє свій максимум, проте в порівнянні із попереднім періодом, збільшився лише на 0,5%, проте тим не менше, стабільне

збільшення частки доходів від операцій з платіжними картками вказує на позитивний результат регулювання тарифною політикою банку.

Ситуація із комісійними витратами наступна, у 2019 році витрати від операцій з платіжними картками у загальній частці витрат склали 94,8%, а у 2020 порівняно із попереднім роком збільшились на 0,5% та склали 95,3% від загальних комісійних витрат. У 2021 році частки витрат дорівнювала 94,7% і на протязі трьох років, спостерігалось збільшення витрат на 0,1%, таким чином у 2023 році комісійні витрати склали 94,9%. Незважаючи на коливання, частка витрат залишається на високому рівні, що пов'язано із попитом на карткові операції та їх обслуговування.

Комісійні доходи та витрати здійснені за участі платіжних карток, є показником, який відображає активне використання банківських платіжних інструментів. На цьому фоні варто розглянути, обсяг наданих позик з використанням платіжних карток. У таблиці 2.8 детально представлені показники АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 роки.

Таблиця 2.8

К-ть виданих кредитів з використанням платіжних карток

АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 роки, тис. грн [26]

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
Позики оформлені по платіжних карток	4 100 037	4 399 749	5 296 263	5 558 342	4 821 323
Всього виданих позик	7 564 378	8 914 977	13 620 493	11 474 646	14 960 508

Проаналізувавши дані таблиці, варто звернути увагу, на зростання кредитів, які видавались завдяки платіжним банківським карткам протягом 2019-2023 років.

За період 2019 року, по платіжним карткам було видано кредитних коштів на суму 4 100 037 тис.грн. Сума виданих кредитів по карткам у 2020 році зросла на 299 712 тис.грн та становила загалом 4 399 749 тис.грн. Це свідчить про попит

та популярність кредитних карток, як фінансового продукту. У 2021 році було видано кредитів на суму 5 296 263 тис.грн, що в порівнянні із попереднім періодом значно зросла на 896 514 тис.грн, у такому випадку, використання карток пов'язане із посиленням попитом на безготівкові розрахунки.

Щодо 2022 року, сума виданих кредитів склала 5 558 342 тис.грн, тобто порівнюючи із 2021 роком, збільшилась на 262 079 тис.грн, хоч приріс не є значним, проте це свідчить про сталий попит на кредити з використанням платіжних карток. У 2023 році прослідковується зменшення маси виданих кредитів по платіжним карткам, оскільки є зменшення на 737 019 тис.грн., що в загальному сягає 4 821 323 тис.грн.

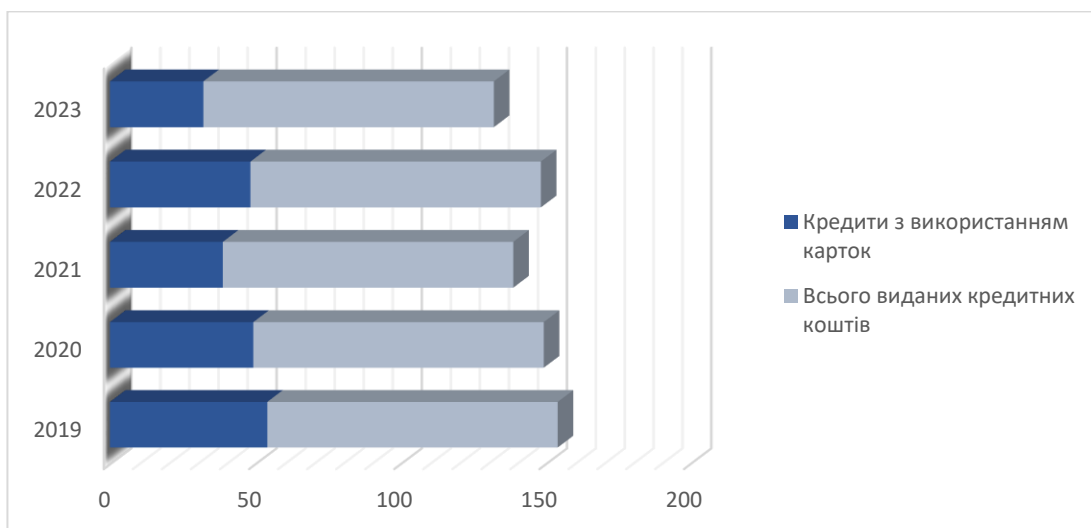

Рис. 2.4 Частка виданих кредитів з використанням платіжних пристроїв в загальній сумі виданих кредитів АТ Ощадбанку за п'ять років, %

Що стосується частки виданих кредитів за участі платіжних карток в загальній масі виданих кредитів, варто відмітити, що в 2019 році кредити по картках зайняли 54,2% від загально виданих кредитів. У 2020 році, частка дорівнювала 49,3%, що свідчить про невеликий спад виданих кредитів.

Стосовно 2022 року, частина кредитів виданих за участі карток, склала 38,8%, а в 2022 році показник дорівнював 48,4% від загальної частки, отже за 2022 рік показник збільшився на 9,6%, що вказує на відновлення попиту на кредитні картки. 2023 рік демонструє найнижчий показник за увесь аналізований період, оскільки частка кредитів склала 32,2% від загально виданих кредитів, це

може свідчити про зниження попиту на кредитні картки через інші програми кредитування. Варто підвести підсумок, що кредити з використанням карток мали тенденцію зростати у період з 2019-2022 роки, проте у 2023 році політична ситуація змінилась та показник зменшився.

Отже, опрацювавши статистичні дані оцінки здійснення операцій із платіжними картками АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 роки, варто зауважити, що здійснення операцій з використанням платіжних карток АТ «Ощадбанк», є одним із вагомих компонентів банківських послуг. Значущою складовою аналізу операцій з платіжними інструментами, є аналіз комісійних доходів і витрат, тому що вони першочергово демонструють ефективне застосування банківських карток. Що стосується виданих позик із використанням платіжних карток, доцільно наголосити, що при нестабільній ситуації в країні, показники показали хороший результат.

Висновки до Розділу 2

Аналізуючи діяльність Ощадбанку за п'ять років, варто відмітити, що фінансові показники банківської установи продемонстрували позитивну динаміку, що вказує на зростання фінансової стійкості банку, прибутковості та ефективності управління капіталом. Необхідно відмітити, що за аналізований період, банком було проведено низку заходів, які сприяли розширенню своїх послуг у сфері операцій із платіжними інструментами, зберігаючи сталу присутність на ринку фінансових послуг, при тому займати перші позиції серед банківських установ України. Ощадбанком було залучено нові ресурси, що свідчить про збільшення власного капіталу, чистого прибутку та активів, що свідчить про ефективну стратегію, яка здатна підтримувати високу ліквідність банку.

Провівши аналіз динаміки і структури операцій із платіжними картками, варто наголосити на показниках Ощадбанку за 2019-2023 роки, які демонструють стрімке збільшення операції за участі банківських карток, що

відповідно, відображається на зміні кількості карток в обігу. Найкращий показник випущених карток в обіг склав 16,2 млн платіжних пристроїв у 2023 році, що свідчить про широкий попит на платіжні картки, однак частці карток протягом 2019-2023 року притаманно коливатись. Варто зауважити, що більшість секторів економіки, зазнали значних коливань, які в свою чергу впливають на участь у використанні платіжних карток та попит на безготівкові операції, оскільки завдяки таким змінам відображається обсяг карткових транзакцій, все це безпосередньо залежить від економічної ситуації в країні.

Оцінка здійснення операцій по платіжним карткам, виділяє таку складову як, аналіз комісійних доходів і витрат. Стосовно комісійних доходів, варто відмітити їх ефективне зростання, оскільки за увесь період їх частка у загальних комісійних доходах збільшилась на 15%, а комісійні витрати зайняли найбільшу частку у 2019 році, яка дорівнювала 94,8% від комісійних витрат. Однак незважаючи на коливання, частка витрат залишається на високому рівні, що пов'язано із попитом на карткові операції. Обсяг виданих позик з використанням платіжних карток, мав тенденцію зростати у період з 2019-2022 роки, оскільки показник збільшився на 1 458 305 тис.грн, проте у 2023 році показник зменшився, це пов'язано із нестабільною ситуацією в країні, проте все одно продемонстрував позитивний результат.

Здійснивши оцінку ефективності операцій з платіжними картками в АТ «Ощадбанк» за 2019-2023 роки, в першу чергу акцентується увага на значному процвітанню показників у сфері карткових продуктів, що в сучасних умовах виступає важливим елементом у формуванні стратегії банку. Банк зумів успішно адаптуватись до вимог карткового ринку та спромігся значною мірою покращити ефективність операцій.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАЦІЙ З ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ

3.1 Зарубіжний досвід розвитку операцій з платіжними картками банків та можливості його імплементації в Україні

Використання платіжних карток для здійснення фінансових операцій, у нинішній час, залишається невід’ємним елементом світової економічної інфраструктури. Безумовно підхід до еволюції інноваційних технологій, безпечних транзакцій та зручність застосування платіжних карток, завдячує досвіду країн із високорозвиненою економікою. Дослідження зарубіжного досвіду дає можливість впровадження інтеграції перевірених рішень іноземних банків, які сприятимуть поліпшенню якості банківських операцій з використанням платіжних карток та загального розвитку банківської системи України.

Провідні платіжні системи є суб’єктами економічних відносин між банками та продавцями на глобальному рівні, більше того, їхнє застосування дає дозвіл на здійснення безпечних розрахунків у будь-якій точці світу. «До найкращих електронних міжнародних платіжних систем можна віднести Visa, MasterCard, Western Union, Moneygram, Unlimint, Payoneer, PayPal, Wise, Paysera, UnionPay, Discover та AmericanExpress» [19]. Включення цих систем в роботу українського ринку дає можливість користувачам мати доступ до різноманітних фінансових послуг, що забезпечуються світовими стандартами високої якості безпеки.

Варто відзначити, що інструментом для опори фінансової незалежності та національного захисту, країн із розвиненою структурою, виступає національна система безготівкових розрахунків. Смоленюк Р.П. здійснив дослідження національних систем безготівкових розрахунків різних країн, тому у своїй

роботі, він наголошує, що: «У Франції діє «Cartes Bancaires», в Бельгії – «Bancontact», в Португалії – «Multibanco», «Dankort» та «Danmont», в Австрії – «Quick» та «Bankomat», в Іспанії – «Tarjeta 6000» та «Sistema 4B», у Великобританії – «Switch», у Норвегії – «Bankort»» [43]. Із власних досліджень, ми б виділили також і такі системи як: «RuPay», яка діє в Індії, «Elo» - в Бразилії, «Interac» в Канаді, «Zimswitch» - в Зімбабве, «Sistema de Pagos Electronicos Interbancarios» - в Мексиці, «Japan Credit Bureau» - в Японії та «NETS» - в Сінгапурі.

Системи кожної із країн є унікальними та особливими, до прикладу система безготівкових розрахунків, яка діє у Франції, є розвиненою для карткових операцій та орієнтована на оптимізацію фінансових операцій. Система розрахунків у Бельгії забезпечує легкий доступ до онлайн платежів і транзакцій в торгово-сервісній мережі. Португальська система охоплює безмежний обсяг операцій, в загальному від комунальних платежів до сплати податків і карткових переказів між рахунками. Великобританія і Данія використовуючи системи безготівкових платежів, наголошують на важливості їх використання, які сприятимуть безпеці та надійності розрахунків картою у власній країні.

Основним завданням національної платіжної системи Індії, Бразилії, Мексики та Сінгапуру є стимулювання безготівкових розрахунків за участі дебетових та кредитних карток, втім додатково бразильська система орієнтована на підтримку місцевих фінансових установ. Система Канади в свою чергу виділяється низькими комісіями при здійсненні покупок, платі по рахункам та переказі коштів за участі дебетових і миттєвих електронних переказів. Японська система широко використовується для внутрішніх покупок та дає можливість фінансовим установам обробляти транзакції без участі міжнародних платіжних систем. Впровадження додаткової національної системи, дає можливість Україні не тільки забезпечити населення платіжними послугами, а й скоротити залежність від міжнародних платіжних систем, що в першу чергу може посприяти зміцненню фінансової системи та інтеграції з світовою економікою.

Кількість платежів за участі банківських карток в країнах Європейського Союзу демонструє розвиток національних систем безготівкових розрахунків та їх вплив в цілому на фінансову та економічну стабільність країн. Протягом 2019-2023 років країни ЄС демонстрували значне збільшення обсягу транзакцій за участі платіжних інструментів, а саме банківських карток, електронних гаманців та мобільних додатків. Динаміка нарощення обсягів операцій за участі карток у країнах ЄС, є відмінним стимулом впровадження європейського досвіду для розвитку економіки України. В таблиці 3.1 представлена загальна кількість транзакцій в грошовому еквіваленті країн Європейського Союзу, які здійснювались з використанням платіжних інструментів за 2019-2023 роки.

Таблиця 3.1

Кількість виданих платіжних транзакцій з використанням платіжних інструментів країн ЄС за 2019-2023 роки, млн. євро [56]

Країни	2019	2020	2021	2022	2023
Австрія	989,3	1 104,32	1 262,33	1 463,07	1 673,1
Бельгія	2 324,31	2 459,06	2 765,85	3 204,64	3 593,25
Болгарія	195,76	213,59	284,4	375,48	478,85
Хорватія	385,6	410,34	485,05	559,93	665,44
Кіпр	80	100	123,8	172,92	210,85
Чехія	1 273,74	1 462,45	1 771,62	2 224,91	2 588,27
Данія	2 247,56	2 210,26	2 298,07	2 341,2	2 502,6
Естонія	370,79	357,79	383,32	429,18	460,77
Фінляндія	1 947,04	1 796,52	1 893,14	2 135,96	2 330,2
Франція	14 611,04	13 894,43	16 057,4	17 815,74	19 398,3
Німеччина	6 295,87	7 529,87	8 241,04	10 173,88	11 761,98
Греція	792,07	1 119,33	1 492,8	1 772,59	2 001,6
Угорщина	995,35	1065,79	1 285,35	1 583,73	1 788,73
Ірландія	1 324,17	1 363,56	1 643,88	2 307,46	2 617,16
Італія	3 760,95	3 925,68	5 201,14	6 111,58	7 227,29
Латвія	352,15	356,78	371,58	445,33	495,4
Литва	393,21	519,74	1 234,3	2 131,03	2 547,11
Люксембург	220,1	226,8	262,85	331,43	395,16
Мальта	20,5	22,9	60,77	77,63	104,76
Нідерланди	5 104,57	4 754,28	4 787,02	5 863,41	6 317,22
Польща	5 720,85	6 090,66	7 279,77	7 421,6	9 481,11
Португалія	1 737,86	1 639,03	1 930,03	2 306,19	2 534,33
Румунія	842,18	1 015,79	1 340,35	1 698,95	2 062,72
Словаччина	552,75	565,79	648	872,37	982,18
Словенія	231,63	240	257,59	311,52	354,24
Іспанія	5 577,56	5 993,1	7 639,5	9 163,87	10 359,11
Швеція	3 702,83	3 390,58	3 538,28	3 865,32	3 984,26

Інформаційні дані Європейського центрального банку зазначають, що: «загальна кількість безготівкових платежів у єврозоні, включаючи всі види платіжних послуг, збільшилась на 8,1% до 98 млрд у 2019 році порівняно з попереднім роком із загальною вартістю 162,1 трлн євро» [56]. Платежі по картках дорівнювали 48%, в той час як кредитні перекази та прямі дебети - 23% та 22%. Статистичні дані дають інформацію, щодо обсягу карток у єврозоні, які знаходяться в обігу, зросла до 572,1 млн, що у співвідношенні до кількості населення становить 1,7 банківських карток на душу населення в єврозоні. Варто зауважити, що у 2019 році статус країни із найвищим рівнем використання картокових платежів від загального обсягу безготівкових розрахунків належав Португалії, оскільки він склав порядку 69%. Словаччина в свою чергу здійснила найбільшу кількість кредитних переказів, орієнтовно 41%, а Німеччина займає максимальну частку прямих дебетів, яка на рівні 45%.

«Загальна кількість безготівкових платежів, включаючи всі види платіжних послуг, зросла у 2020 році на 3,7% до 101,6 млрд порівняно з попереднім роком, а загальна вартість на 8,7% до 167,3 трлн євро» [56]. Платежі за участі карток склали 47% від загальної кількості, кредити – 23%, а прямі дебети – 22%. В порівнянні із 2019 роком, частка карток збільшилась на 37,2 млн, що складає частку 1,8 банківських карток на душу населення. Щодо країн-лідерів по картокових платежах, кредитних переказах та прямих дебетах, залишається без змін, в Португалії частка зросла до 70%, в Словаччині приблизно 38%, а Німеччина орієнтовно 44%.

«Загальна кількість безготівкових платежів, включаючи всі види платіжних послуг, зросла у 2021 році на 12,5% до 114,2 млрд порівняно з попереднім роком, а загальна вартість на 18,6% до 197 трлн євро» [56]. Платежі по картках дорівнювали 49%, в той час як кредитні перекази та прямі дебети - 22% та 20%. Кількість карток у 2021 році в порівнянні із 2020 роком, збільшилась на 4,6% і склала 637,7 млн, що складає 1,9 банківських карток на одну особу. Португалія все ж таки залишається лідером використання картокових платежів із часткою 72%, найбільший обсяг кредитних переказів належить Фінляндії –

близько 38%, Німеччина теж залишається лідером у своїй категорії із часткою майже 43%.

У даних центрального банку вказано, що: «у 2022 року загальна кількість безготівкових розрахункових операцій, збільшилась на 10,9% до 126,6 млрд порівняно з попереднім 2021 роком, а загальна вартість на 17,5% до 234,3 трлн євро» [56]. Платежі за участі карток склали 54% від загальної кількості, кредити – 20%, прямі дебети – 16%, розрахунки за участі електронних грошей – 7%, а решту 2% склали платіжні операції, готівкові перекази та банківські чеки.

«У другому півріччі 2023 року загальна кількість безготівкових розрахункових операцій в єврозоні, збільшилась на 6,6% порівняно із другим півріччям 2022 року, тоді як загальна вартість знизилась на 7,2% до 111,4 трлн євро»[56]. Платежі по картках дорівнювали 56%, в той час як кредитні перекази та прямі дебети - 21% та 15%, готівкові чеки склали 2%, а електронні гроші - 6%. Частка карток, які перебували в обігу склало 703,1 млн, що складає частку 2 платіжних картки на душу населення.

Варто наголосити, що обсяги безготівкових розрахунків в країнах Європейського Союзу, свідчить про активне впровадження цифрових технологій. Безумовно, це супроводжується динамікою зростання обсягів POS-терміналів та зменшенням кількості банкоматів, що певною мірою зменшує потреби готівкових операцій. На рисунку 3.1 зображена дана динаміка кількості обсягів POS-терміналів та АТМ-банкоматів у країнах ЄС протягом попередніх п'яти років.

Рис. 3.1 Динаміка зміни кількості обсягів POS-терміналів та АТМ-банкоматів країн Євросоюзу за 2019-2023 роки, млн

Аналізуючи динаміку розвитку безготівкових розрахунків у країнах Європейського Союзу, варто наголосити на яскравій тенденції збільшення обсягів платежів з платіжними картками. За межами ЄС, в економічно розвинених країнах, таких як Канада, США, Південна Корея, та Китай, також інтенсивно імплементують нові технології, щодо платіжних карток. Розвиток безготівкових розрахунків в цих країнах, будує свою особливу динаміку з певними підходами, беручи до уваги регіональні особливості.

Розвиток платіжних операцій з використанням карток в Канаді починається із 1980-1990 років, оскільки в той період були масово впроваджені кредитні та дебетові картки. У період 1990-2000 років було впроваджено систему «Interac», яка на протязі десяти років стала постійною системою дебетових платежів, що забезпечувала здійснення безпечних електронних транзакцій в Канаді. Перехід до цифрових і безконтактних платежів відбувся в 2010-2020 роках, саме в той час транзакції з використанням Apple Pay та Google Pay стали більш популярними, а розрахунок кредитними картками стали основою безконтактних розрахунків.

На сьогоднішній день кредитні та дебетові картки в Канаді залишаються найпоширенішими способами оплати, як в магазинах так і в інтернеті. Щорічний звіт про способи оплати та тенденції в Канаді, наголошує на тому, що: «канадський платіжний ринок зріс на 6% за обсягом і 1% за вартістю з 2022 по 2023 роки, і досліджує платіжну поведінку та майбутні інновації, які розвиватимуть спосіб оплати та отримання грошей канадцям» [60]. Необхідно зауважити, що в Канаді у 2023 році було здійснено 21,7 млрд платіжних операцій на загальну суму 11,9 трлн доларів США. Кредитними картками у 2023 році було здійснено близько 33% безготівкових операцій від загального обсягу платежів, дебетовими – 30%, електронний переказ коштів зайняв сумарно 15%, онлайн-перекази в свою чергу зайняли 6%, на операцію з готівкою припадає лише 5%.

Впровадження карткових платежів в США відбулось в період 1970-1980 років, а саме в 1970 році в обіг ввели дебетові картки, що дозволило оплачувати покупки без участі готівки. У 1980 році картки платіжних систем Visa та

Mastercard набули масового розповсюдження, що в свою чергу створило основу безготівкових платежів. Проте варто зауважити, перші карти, які були запропоновані для безготівкових оплат у ресторанах, з'явилися у 1950 році завдяки компанії Diner Club, а у 1958 році American Express було випущено кредитну картку. Електронні та онлайн-платежі в США стали доступні в 1990-ті роки, оскільки в той період з'явилася цифрова платформа PayPal, яка дозволила здійснювати безготівкові транзакції через інтернет. Розвиток безконтактних та мобільних платежів, відбувся в ідентичний період із Канадою, в 2010 роках, оскільки в той період впроваджувались оплати, за участі смартфонів.

На даний момент США демонструє активний перехід до безготівкових розрахунків, загальний обсяг транзакцій по дебетових та кредитних картках у 2023 році склав 10,2 трлн доларів США, в розрізі таких платіжних систем, як Visa, Mastercard, American Express та Discover, що складає близько 10% від загальної кількості карткових платежів країни.

Інтеграція карткових платежів у Південній Кореї пройшла немалу еволюцію, через що, отримала статус однієї із країн-лідерів у безготівкових розрахунках. Перший крок почався в 1980 роках із впровадженням кредитних карток, а у 1990 роках використання цих карток для здійснення онлайн-транзакцій стало основною складовою платіжної інфраструктури. В період останнього десятиліття в Південній Кореї пройшла трансформація платіжного ринку, завдяки впровадженню «Samsung Pay», «KakaoPay» та «Naver Pay». Завдяки цим системам, є можливість здійснювати безконтактні платежі, оплачувати за товар та послуги через месенджер та QR-коди, що в свою чергу популяризує розвиток операції з платіжними картками. Значним внеском у розвиток платіжних операцій є підтримка із сторони уряду країни, який активно підтримує безготівкові операції через податкові стимули.

«GlobalData Payment Cards Analytics показує, що вартість платежів кредитними картками в Південній Кореї зросла на 13,5% у 2022 році завдяки зростанню споживчих витрат. Однак показник зареєстрував повільне зростання на 6,9% у 2023 році до 956,7 трлн корейських вон (732,6 млрд доларів) через

уповільнення економіки» [58]. Статистика показує, що у 2023 році кредитні картки заповнили 48,5% транзакцій, від загальної кількості платіжних операцій по картках у цій країні.

Розвиток платіжних операцій з використанням карток в Китаї відрізняється стрімким переходом від готівкових до безготівкових розрахунків. Ситуація із операціями по картках до 2003 року була дуже обмежена, оскільки готівка була провідним способом оплати, а розвиток банкоматів та POS-терміналів відбувся лише в 1990-х роках. Впровадження урядом інфраструктури карткових розрахунків відбулось тільки на початку 2000-х років, проте через недосвідченість населення, вони так і не стали основним способом оплати. У 2003 році, завдяки створенню платформи «Alipay», яка була призначена для розрахунків на сайті «Taobao», зріс попит на електронні гаманці, які в свою чергу здійснили успішний початок операцій за участі платіжних карток. Основою платіжної системи у 2011 році стали «WeChat Pay» та «Alipay», які випустили електронні мобільні гаманці, що стали доступні більшості населенню.

«GlobalData Payment Cards Analytics показує, що вартість карткових платежів у Китаї сягнула 136,0 трлн юанів (19,2 трлн доларів США) у 2023 році, зареєструвавши здоровий складний річний темп зростання (GAGR) у 3,8% протягом 2019-2023 років»[55]. Не так давно Китайський центральний банк запустив офіційну електронну валюту, завдяки якій у держави є змога краще контролювати економічний стан. Нині Китай являється одним із передових країн світу у плані безготівкових розрахунків, а його новаторський підхід є прикладом для усіх країн світу.

Отже, зарубіжний досвід розвитку операцій з платіжними картами демонструє успішне впровадження інноваційних технологій та національних систем безготівкових розрахунків, що сприяє економічному розвитку і стабільності фінансових систем країни. Враховуючи досвід таких країн, як Франція, Бельгія, Індія та Канада, Україна має можливість інтегрувати перевірені рішення для удосконалення національної платіжної інфраструктури.

3.2 Основні проблеми функціонування ринку платіжних карток в Україні

Належна діяльність фінансової системи України неможлива без функціонування ринку платіжних карток, який забезпечує зручність та доступність здійснення фінансових послуг. Не зважаючи на значний розвиток інфраструктури безготівкових розрахунків та зростання обсягу платіжних карток, ринок стикається з низкою проблем, які перешкоджають розвитку операцій з використанням банківських карток. Розуміння цих проблем, дає можливість сформулювати стратегію розвитку ринку платіжних карток в країні, яка відповідно сприятиме підвищенню рівня фінансової грамотності.

У своїй науковій праці, Піляк О.І. наголошує, що: «незважаючи, у цілому, на стабільний і динамічний розвиток платіжних систем України, існує низка системних проблем. На сьогодні можливо виділити такі:

- ринок в Україні є практично повністю монополізованим міжнародними платіжними системами (МПС);
- низький рівень захисту прав споживачів платіжних систем і самих корпорацій, що надають дані послуги, а також у цілому недостатньо розвинене законодавство у сфері регулювання ринку;
- недостатня платіжна та фінансова грамотність деяких категорій населення, передусім пенсіонерів» [10].

Виявлені проблеми вказують на необхідність здійснення глибокого аналізу, звертаючи увагу на ключові аспекти, які прогресують у цій сфері. Аналізуючи першу проблему, яку виділив Піляк О.І., варто наголосити, що монополізація ринку платіжних систем в Україні, міжнародними лідерами такими, як «Visa» та «Mastercard», можуть створити низку проблем, які впливають на розвиток національних систем.

Одним із ключових проблемних факторів є висока комісія за транзакції, зумовлена монополізацією ринку, а через відсутність конкуренції, міжнародні платіжні системи встановлюють значні тарифи, що негативно впливають на

власників карток та підприємства. Монополізація також створює ризики від зовнішніх факторів, оскільки кілька міжнародних компаній контролюють ринок, і будь-які їхні зміни можуть призвести до підвищення тарифів або обмеження послуг для українських користувачів. Основною ж проблемою монополії є те, що вона блокує розвиток національних платіжних систем, які через нестачу інвестицій не можуть конкурувати з міжнародними аналогами. Аналіз цієї проблеми представлений в таблиці 3.2, яка демонструє загальну кількість електронних платіжних карток банків України, які знаходяться в обігу, в розрізі платіжних систем.

Таблиця 3.2

Кількість електронних платіжних карток банків України, які перебували в обігу протягом п'яти років у розрізі платіжних систем, тис.шт [24]

Платіжна система	2019	2020	2021	2022	2023
«Mastercard»	41 229	47 215	47 600	50 704	59 202
«Visa»	17 547	21 016	25 218	37 795	50 014
«Простір»	586	625	593	569	535

Протягом п'яти років найбільший приріст випуску карток продемонструвала платіжна система «Mastercard», тоді як «Visa» значно зросла в 2022-2023 роки. Національна система "Простір" показує низькі показники випуску карток, що констатує низьку конкурентоспроможність у порівнянні із зарубіжними платіжними системами.

Наступною проблемою є, низький рівень захисту прав споживачів і недостатнє законодавство, що безпосередньо негативно впливає на формування привабливого ринку платіжних послуг. Законодавство України не завжди забезпечує достатній захист прав користувачів платіжних послуг, що відповідно надає право фінансовим установам не брати на себе відповідальність за неякісне обслуговування. Також однією із перешкод, на шляху до належного рівня захисту прав споживачів, є відсутність прозорості в умовах обслуговування. Чимало платіжних систем пропонують своїм користувачам досить запутані

умови обслуговування, які потребують детального вивчення, внаслідок чого існує ризик прийняти неправильне рішення, яке може призвести до конфліктних ситуацій або навіть фінансових втрат.

Не менш важливим фактором, є низька надійність захисту особистих даних споживачів платіжних послуг, що стає серйозною загрозою, яка може призвести до незворотних наслідків, таких як втрата коштів, шляхом незаконного доступу до рахунків споживачів. Кожен із цих факторів вказує на потребу покращення правових заходів, для формування стійкої системи захисту прав споживачів.

Недостатня фінансова грамотність, особливо серед людей літнього віку є причиною того, що вони не розуміють умов обслуговування платіжних систем і можуть підписати сумнівні договори або користуватися ненадійними послугами. Додатково потрібно відмітити ризик шахрайства, який наражає людей із низьким рівнем фінансових знань, залишаються уразливими до фінансових махінацій.

Бондарець О.М. разом із співавторами, переконаний, що: «ряд проблем на платіжному ринку створює перешкоди розвитку безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток в Україні, а саме через такі проблеми, як:

- консервативне відношення і менталітет населення, який в цьому випадку проявляється у відторгненні різного роду нововведень, у тому числі необхідності використання платіжних карток для здійснення платежів;
- недостатній розвиток безготівкових платежів у розрізі дрібних роздрібних магазинів і мереж» [2].

Проблеми, на які вказує Бондарець О.М. створюють складнощі, які негативно впливають на функціонування платіжного ринку України. Однією із головних перешкод, до розвитку платіжних розрахунків, є обережне ставлення населення до модернізації та інновацій, особливо щодо застосування платіжних карток. Переважна кількість українців підтримує готівкові розрахунки, оскільки вважає готівку більш надійною та традиційною формою розрахунку. Окрім того варто зауважити, що численні підприємства також надають перевагу готівковим платежам, щоб уникнути моніторингу транзакцій із сторони держави, що зачасту призводить до введення тіньової бухгалтерії та ухилення від сплати податків.

Така практика не тільки гальмує розвиток ринку платіжних операцій, а й в загальному порушує цілісність економічної системи.

Інша проблема, яку описує Бондарень О.М. стосується недостатнього розвитку безготівкових платежів у дрібних роздрібних магазинах, що беззаперечно гальмує розвиток українського платіжного ринку. Здебільшого це пов'язано із великими витратами на утримання платіжних терміналів. До прикладу комісія при розрахунку картками банку, якого ж і встановлений термінал буде складати невелику суму комісії від 0,5 до 1,6% від суми оплати, а розрахунки картками інших банків може сягати від 1% до 3%.

Багато невеликих роздрібних магазинів не зацікавлені в розвитку безготівкових розрахунків, через те, що не бачать значних переваг перед готівкою, а через невеликі обсяги продажів витрати на платіжні термінали не виправдовуються, оскільки частина покупців, які обирають безготівковий розрахунок, залишається низькою. Додатково варто врахувати нестабільність інфраструктури прийому карток в сільській місцевості, де є проблеми з доступом до якісних платіжних терміналів, ці проблеми потребують інтегрованого підходу, після чого впливають на розвиток платіжної системи України.

Волохата В.Є. акцентує увагу на наступній проблемі: «використання платіжних карток здебільшого з метою зняття готівки, що обумовлено значним переважанням карток, виданих у рамках зарплатних проєктів» [4].

В Україні прослідковується тенденція використання банківських карток здебільшого для зняття готівки, не розкриваючи повний потенціал платіжного інструменту, що відповідно супроводжується негативними наслідками. Задля удосконалення платіжних операцій та зменшення залежності від готівки, були створені платіжні картки, однак завдяки набутої звички використання карток тільки для зняття готівки, ринок платіжних послуг не досягає бажаних результатів. На діаграмі 3.2 представлено частку суми операцій по платіжних картках із зняттям готівки.

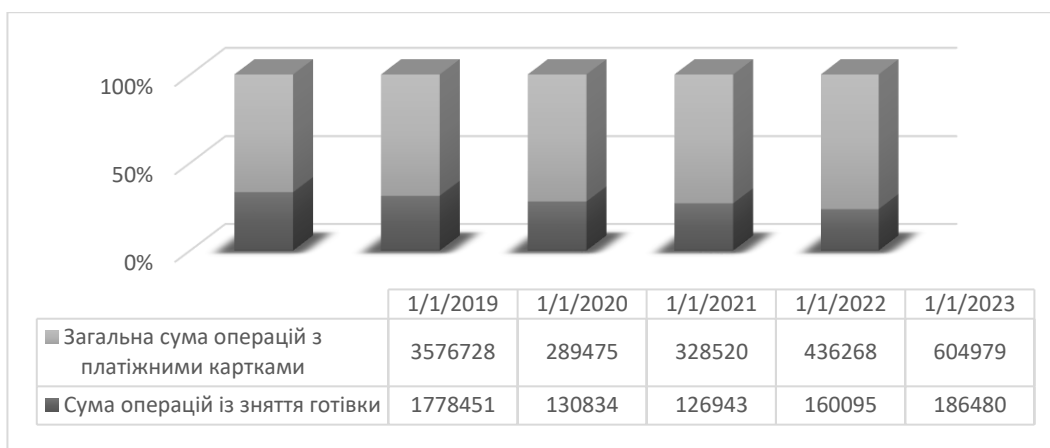

Рис. 3.2 Частка суми від зняття готівки, в загальній частці операцій з платіжними картками в Україні за 2019-2023 роки, млн.грн

Динаміка сум операцій із платіжними картками в Україні демонструє поступове зниження частки операцій із зняття готівки, однак високий обсяг готівкових операцій все ще залишається значним, що може свідчити про потребу в додаткових стимулах для скорочення використання готівки, шляхом зниження комісій для безготівкових розрахунків.

Також варто звернути увагу на витрати для споживачів платіжних послуг, які супроводжуються обтяженнями у вигляді комісій при знятті готівки в банкоматах інших банків. Такі витрати можуть накопичуватись, що відповідно матиме негативний вплив для споживачів платіжних послуг, тому використання банківських карток для зняття готівки, несе за собою відповідні недоліки.

В контексті розвитку ринку платіжних карток Рагуліна В.В. виокремлює ряд серйозних проблем, зокрема такі, як: «недосконалі та вичерпні бонусні програми, високий рівень шахрайства, пов'язаного з платіжними картками та активне використання кредитних лімітів на картках, яке зумовлює зростання боргового навантаження на населення і не підкріплене потенційним зростанням майбутніх доходів» [21].

Щодо недосконалих та вичерпних бонусних програм, які пропонують банки України, варто відмітити, що вони іноді мають певні недоліки, які впливають на їх попит. Однією із основних проблем є неактуальний вибір винагород, який не завжди відповідає інтересам та потребам клієнтів або ж не

приносять відчутних винагород, до прикладу, знижки на певний перелік товарів чи послуг, які не виправдовують очікування власників платіжних карток. Це першочергово знижує стимул до активного використання картки, оскільки винагороди не відповідають актуальним потребам.

Також слід звернути увагу на складні умови, які пропонують бонусні програми, оскільки не в перше власники карток стикаються із незрозумілими та складними умовами отримання бонусів за здійснення покупок з використанням платіжних карток. Ці особливості безпосередньо можуть відштовхувати отримувачів платіжних послуг та погіршити довіру до операцій з банківськими картками в цілому.

Серед ключових перешкод розвитку ринку платіжних систем Рагуліна В.В. відзначає проблему шахрайства з платіжними картками, що підриває довіру населення до цих інструментів. З розвитком технологій шахрайські схеми також стають складнішими, а витoki особистих даних через низький рівень захисту банків посилюють ризики для клієнтів. У випадку фінансових втрат, не викликаних помилками клієнтів, банки відмовляються відшкодувати збитки, що зменшує довіру людей і знижує обсяг безготівкових розрахунків, сприяючи сповільненню розвитку ринку платіжних карток в Україні.

У наведеній таблиці представлена динаміка незаконних операцій з платіжними картками в Україні протягом 2019–2023 років.

Таблиця 3.3

Динаміка незаконних операцій з платіжними картками та пов'язаних з ними збитків в Україні за 2019–2023 роки [24]

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
Кількість незаконних дій з платіжними картками, за якими були понесені збитки, тис. операцій	71,9	72,5	101	218	272
Сума збитків надавачів платіжних послуг, торговців, клієнтів від незаконних дій з платіжними картками, млн грн	138	86,4	160	481	833
Середня сума однієї незаконної операції, грн	2100	1900	1600	2200	3065

З даних видно, що кількість незаконних операцій щорічно зростає, досягнувши 272 тисяч у 2023 році, що в четвертому році більше показника 2019 року. Сума збитків також різко зросла, досягнувши 833 млн грн у 2023 році, тоді як середня сума втрат на одну операцію зросла до 3065 грн.

Авторка висвітлює проблему активного використання кредитних лімітів на картках, яке, при неповноцінному усвідомленні фінансових зобов'язань, може призвести до серйозних негативних наслідків. Низька фінансова грамотність українців у питаннях тимчасового погашення кредитів негативно впливає на стабільність банків, які змушені формувати резерви для покриття збитків. Цим самим знижується попит на кредитні картки, із обмеженням їх доступності, завдаючи шкоду для як клієнтам, так і банкам.

Легкоступ І.І. запевняє, що: « Україна має низькі показники використання платіжних карток, які відстають від рівня ЄС. Так, на одного жителя України кількість операцій у 3,2–3,5 разу менше, здійснених за допомогою платіжних карток у порівнянні з ЄС» [20]. Це твердження вказує на важливі структурні проблеми та виклики фінансової системи України, що зумовлено низьким рівнем фінансової інклюзії, обмеженою інфраструктурою прийому карткових платежів, а також культурними та економічними факторами, що впливають на розширення безготівкових розрахунків.

Отже, ринок платіжних карток в Україні стикається з кількома серйозними проблемами, серед яких необхідно відмітити: домінування міжнародних платіжних систем; недостатній захист прав споживачів та порушення ефективного законодавчого регулювання; проблема низької платіжної та фінансової грамотності, особливо серед пенсіонерів; консервативне ставлення населення до нових технологій, зокрема до використання карток для розрахунків; обмеження розвитку безготівкових платежів у дрібних магазинах; високий рівень шахрайства; значний обсяг тіньової економіки та низька кількість безготівкових операцій у порівнянні із країнами ЄС.

3.3 Перспективи вдосконалення здійснення операцій із платіжними картками в банках України

У сучасних умовах банки активно інвестують у вдосконалення інфраструктури платіжних систем, впроваджують нові функції та покращують рівень безпеки операцій, що сприяє підвищенню довіри до банківських послуг. Важливим напрямком є розвиток мобільного та інтернет-банкінгу, що робить платіжні операції більш зручними та доступними.

«Розвиток карткового ринку в перспективі залежить від декількох чинників, ключовими з яких є:

- розвиток відповідних технологічних інфраструктур;
- розвиток законодавчого регулювання питань функціонування карткового ринку;
- упередження шахрайства;
- захист учасників ринку;
- зростання якості надаваних послуг і маркетингових компаній;
- цифровізація фінансової сфери» [10].

Успішний розвиток надійного карткового ринку потребує інвестицій у сучасну технологічну інфраструктуру, зокрема у швидкі сервери, потужні обчислювальні системи та високонадійні канали зв'язку. Це забезпечує високу швидкість обробки транзакцій і мінімізує ризик збоїв, а інноваційні технології, як-от NFC і біометрична ідентифікація, підвищують зручність та безпеку розрахунків, дозволяючи користувачам швидко й надійно виконувати платежі.

Важливу роль у розвитку карткового ринку України відіграє законодавче регулювання, яке забезпечуватиме прозорість та захист даних користувачів, упорядковуватиме вдосконалені нормативні акти для підтримки стабільності, зобов'язуючи фінансові установи дотримуватися високих стандартів конфіденційності й безпеки. Таке регулювання захисту прав споживачів і створює надійну правову базу для врегулювання конфліктів.

В Україні перспективи вдосконалення боротьби з шахрайством у карткових операціях, пов'язані з впровадженням технологій блокчейн для забезпечення прозорості та захисту транзакцій, а також з розвитком системи автоматизованого моніторингу та аналізу великих даних, що дозволяє оперативно виявляти нові шахрайські схеми. Важливим кроком також стане підвищення рівня цифрової грамотності користувачів, що дозволяє знизити ризики шахрайства, спричинені людським фактором.

Цифровізація та перехід на мобільні платформи відкривають значні перспективи для розвитку фінансових послуг в Україні, де користувачі все частіше звертаються до мобільних додатків для проведення операцій, додавання карт до електронних гаманців та здійснення транзакцій у реальному часі. Впровадження таких технологій значно впливатиме на зручність здійснення фінансових послуг, що, у свою чергу, сприятиме створенню інноваційної фінансової екосистеми, яка відповідає сучасним потребам доступу українських споживачів та дозволяє адаптуватися до глобальних тенденцій ринку.

Таким чином, розвиток технологій, посилення законодавчої бази та цифровізація сприяють зростанню довіри клієнтів до карткових послуг, що дозволяє ефективно відповідати викликам цифрової ери та задовольняти потреби сучасних користувачів.

Операції банків із платіжними картками в Україні мають низку позитивних ефектів для економіки та банківської системи. Вони сприяють збереженню частини заощаджень населення на рахунках, що використовує ресурсну базу банків і знижує рівень доларизації. Зменшення частки готівкових розрахунків покращує грошовий обіг та підтримує монетарну політику Національного банку України, зокрема через підвищення ліквідності банківського сектора. Це робить банківський ринок привабливішим для клієнтів завдяки бонусам і програмам лояльності, покращує прозорість руху коштів, дозволяє переходити до електронного документообігу та сприяє конкурентоспроможності банків. Крім того, дистанційне обслуговування 24/7 та розвиток інтернет-банкінгу знижують

вартість послуг і роблять їх швидкими, а впровадження новітніх технологій полегшує інтеграцію в міжнародні фінансові системи, зокрема за рахунок IBAN.

Варто зауважити, що в Україні зростає кількість безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток, що створює сприятливі умови для вдосконалення банківських операцій та розвитку цифрових фінансових послуг. Ця тенденція відкриває перспективи для банків щодо впровадження нових інструментів та оптимізації процесів, аби задовільнити зростаючий попит на безготівкові операції. На діаграмі 3.3 представлено частку безготівкових операцій в загальній масі платіжних розрахунків.

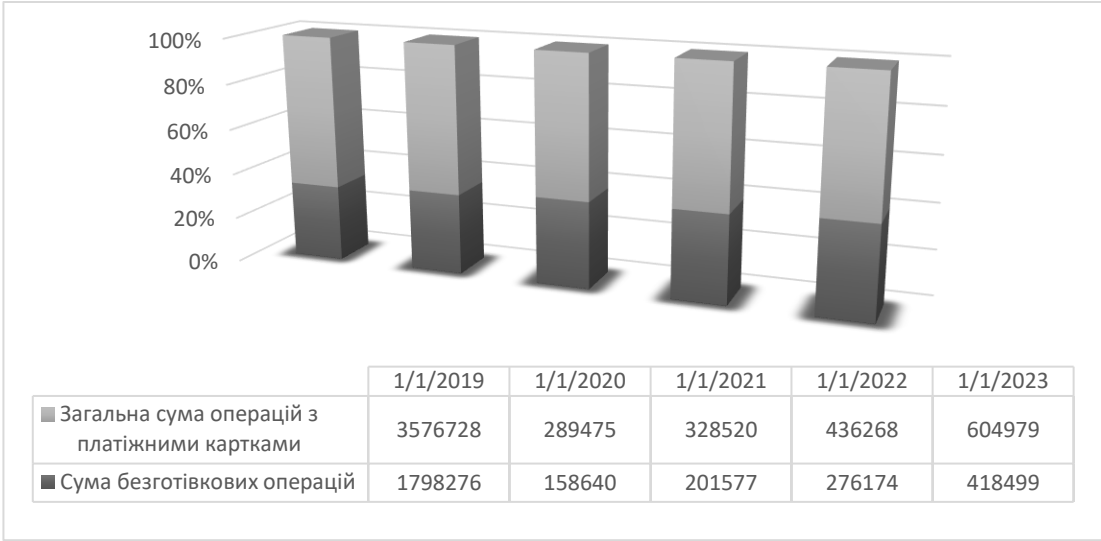

Рис. 3.2 Частка суми безготівкових операцій, в загальній частці операцій з платіжними картками в Україні за 2019-2023 роки, млн.грн [24]

З 2019 по 2023 рік в Україні стабільне зростання загальної суми операцій з платіжними картками та значне збільшення частки безготівкових розрахунків, що говорить про розширення безготівкових операцій як основної форми розрахунків за рахунок розвитку цифрових технологій, мобільного банкінгу та безконтактних платежів.

Гоменюк В.В. переконана, що: «необхідними заходами, що стимулюватимуть подальший розвиток ринку платіжних карток в Україні, є:

- забезпечення розвитку платіжної інфраструктури та стимулювання (через пільги та преференції) безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток;

- стимулювання безготівкових розрахунків шляхом введення обмежень на розрахунки готівкою, запровадження нових функціональних можливостей для здійснення безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток» [8].

Розширення мережевих терміналів, впровадження нових технологій, таких як безконтактні платежі та інтеграція онлайн-платежів у різних сферах, наприклад, громадському транспорті, робить безготівкові платежі зручнішими у використанні. Стимулювання бізнесу до використання карткових платежів, через податкові пільги та преференції, може сприяти ширшому впровадженню таких послуг у роздрібній торгівлі та сервісному секторі.

Для забезпечення безготівкових розрахунків можуть бути введені обмеження на готівкові операції, особливо при великих покупках або операціях, що стимулюватиме користувачів переходити на карткові платежі, після чого вони залишатимуться більш вигідними та зручними. Цифрові платформи, дозволяють зробити карткові розрахунки універсальним засобом для здійснення фінансових операцій.

В цілому, ці заходи сприяють формуванню прозорого, безпечного та більш ефективного ринку платіжних карток в Україні, що не тільки відповідає потребам сучасного суспільства, але й сприяє зростанню економіки через активізацію цифрових фінансових операцій.

Микитин Т.М. із співавторами, досить доречно описують потенційні шляхи вдосконалення платіжних послуг, тому вони наголошують, на наступному визначенні: «щоб забезпечити подальший розвиток ринку платіжних карток в Україні та підвищити ефективність його функціонування необхідно реалізувати такі заходи:

- уряд України та Національний банк України повинні інформувати громадян про ефективність та доцільність використання платіжних карток;
- знижувати комісійні витрати до такого рівня, який дозволяє банкам та постачальникам платіжних послуг надавати підприємствам тарифи на рівні, нижчому від вартості прийому та обробки готівкових платежів;
- розширювати бонусні програми, які будуть цікавими для різних груп населення та опиратимуться на щоденні потреби клієнтів;
- досліджувати урядові та загальнодержавні фактори, що стримують процеси та впровадження новітніх технологій для реалізації проєктів щодо платіжних карток;
- зменшувати ліміти зняття готівки;
- підвищити рівень кібербезпеки в Україні;
- розширити дисконтні програми, програми кеш-беку;
- залучати іноземний досвід та технології платіжних карток;
- розширювати інфраструктуру ринку платіжних карток;
- підвищувати технологізацію платіжних карток, систем дистанційного банківського обслуговування» [21].

Розвиток надійного карткового ринку в Україні вимагає інвестицій у сучасну технологічну інфраструктуру, включаючи швидкі сервери, потужні обчислювальні системи та канали зв'язку, що забезпечують оперативну обробку транзакцій і мінімізують ризик збоїв. В Україні вже активно впроваджуються технології, як-от NFC та біометрична ідентифікація, що підвищують зручність та безпеку платежів.

Законодавче регулювання є вдосконаленням аспекту і Україна в свою чергу, активно використовує нормативну базу для захисту прав споживачів та підвищення прозорості ринку. Це включає вимоги до фінансових установ щодо забезпечення конфіденційності та безпеки даних, що сприяють зміцненню довіри до карткових послуг.

Для боротьби з шахрайством в Україні перспективним є впровадження технологій штучного інтелекту та машинного навчання, які можуть ідентифікувати загрози на ранніх стадіях. Використання багаторівневої аутентифікації та біометрії допоможе зменшити ризики несанкціонованого доступу. Ключовим драйвером максимального зростання ринку є цифровізація, яка стимулює перехід на мобільні платформи та дозволяє українським користувачам використовувати транзакції в реальному часі, додавати картки в електронні гаманці та користуватися послугами з комфортом.

Загалом, технологічний розвиток, вдосконалення законодавчої бази та цифровізація сприяють розширенню карткових послуг, дозволяючи ринку відповідати вимогам сучасного користувача та формувати довіру споживачів.

Отже, успішний розвиток ринку платіжних карток в Україні потребує інвестицій у сучасну технологічну інфраструктуру, потужні обчислювальні системи та високонадійні канали зв'язку. Для забезпечення подальшого розвитку та підвищення ефективності цього ринку необхідно реалізувати низку заходів, зокрема інформувати громадян про переваги використання платіжних карток, зниження комісій, розширювати бонусні програми, покращувати кібербезпеку та впроваджувати новітні технології.

Висновки до Розділу 3

У розділі описано практичні аспекти розвитку платіжних карток як одного з ключових інструментів сучасного банківського сектора, зокрема зарубіжний досвід та можливості його впровадження в Україні, проблеми функціонування ринку українських платіжних карток та перспективи вдосконалення таких операцій у майбутньому.

Досвід розвинених країн у сфері карткових операцій демонструє важливість національних платіжних систем, інтеграції новітніх технологій і значення безпечних транзакцій. Аналізуючи приклади розвитку платіжних операцій США, Канади, Південної Кореї, Китаю та країн ЄС, можна зробити

висновок, що впровадження надійної інфраструктури, розвиток мобільних гаманців, безконтактних платежів, електронних грошей та мобільного банкінгу мають важливе значення для стимулювання економічного розвитку та фінансової стабільності. Досвід цих країн є цінним для України, оскільки його адаптації дозволить підвищити якість платіжних послуг і зменшити залежність від міжнародних платіжних систем.

Серед основних труднощів, які гальмують розвиток ринку платіжних карток в Україні варто виділити: монополізацію міжнародних систем «Visa» та «MasterCard», високі комісії, низьку фінансову грамотність населення, особливо серед старших груп вікових груп, низький рівень захисту прав споживачів, а також проблеми з доступністю платіжних послуг у віддалених регіонах. Окремою проблемою є переважне використання карток для зняття готівки, що обмежує можливості розвитку безготівкових операцій. Суттєві проблеми переважають у сфері кібербезпеки та боротьби з шахрайством, що підриває довіру до безготівкових розрахунків.

Важливим напрямком розвитку є стимулювання платіжної інфраструктури, зокрема впровадження сучасних технологій, таких як NFC та біометрична ідентифікація, які сприяють безпеці та зручності розрахунків. Інвестиції в мобільний та інтернет-банкінг також є перспективним кроком до підвищення популярності безготівкових операцій серед українських споживачів. Необхідно також приділяти увагу підвищенню фінансовій грамотності населення, вдосконаленню законодавчої бази та впровадження ефективних механізмів боротьби з шахрайством, що є критичними для формування довіри до карткових розрахунків.

Вдосконалення інфраструктури платіжних карток, зміцнення правової бази, підвищення захисту прав споживачів та впровадження сучасних технологій дозволять Україні створити ефективну, прозору та безпечну систему безготівкових розрахунків, що сприятиме економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності країни на світовому ринку.

ВИСНОВКИ

У сучасному фінансовому середовищі, що переживає етап цифрової трансформації, платіжні картки виконують ключову роль у забезпеченні доступу до фінансових послуг для широких верств населення, сприяючи зростанню фінансової інтеграції. Зростання обсягів безготівкових розрахунків і популяризація електронних платежів значно змінюють банківську діяльність, підвищуючи вимоги до обслуговування клієнтів, швидкість операцій і якість платіжних транзакцій.

Операції з використанням платіжних карток залишаються невід'ємною частиною фінансової системи, що потребує високого рівня організації та ефективного управління. Однак разом із зростанням попиту на ці послуги створюються нові проблеми для банків, пов'язані із забезпеченням захисту даних, мінімізацією ризиків шахрайства та ефективним аналізом фінансових результатів від операцій. Важливим є розуміння того, як зміни в операційній діяльності організації із платіжними картками можуть вплинути на загальну стратегію банків, їхні фінансові показники та конкуренцію.

Перший розділ зосереджений на розкритті теоретичних основ функціонування платіжних карток, охарактеризовано їхню роль як інструменту, що забезпечує швидкий доступ до фінансових ресурсів і сприяє розвитку безготівкових розрахунків. Детально проаналізовано еволюцію платіжних карток, їхні особливості та функції в контексті сучасного фінансового ринку.

Розглянуто різноманіття платіжних карток залежно від механізмів розрахунків, які в свою чергу поділяються на кредитні та дебетові, функціональних характеристик, технологій, які поділяються на картки з магнітною смугою, чипом або віртуальні, а також цільового призначення, а саме зарплатні, студентські та корпоративні. Відзначено, що кредитні картки дозволяють отримувати банківський кредит у межах встановленого ліміту, тоді як дебетові обмежуються коштами, які є на рахунку клієнта.

Окремо підкреслено значення карток із чипами, які забезпечують вищий рівень безпеки, а також віртуальних карток, що стають популярними завдяки інтеграції з мобільними додатками, такими як Apple Pay чи Google Pay. Варто відмітити, що фінансові операції охоплюють такі транзакції, як поповнення рахунків, оплата товарів і послуг, перекази коштів та отримання готівки. Нефінансові включають встановлення лімітів, блокування або перевипуск картки, зміну ПІН-коду тощо. Зазначено, що ці операції сприяють зручності та захисту користувачів, підвищуючи загальну довіру до банків.

Емісія передбачає не лише видачу картки клієнтові, але й укладення договору, відкриття рахунку та активацію платіжного інструменту. Обробка платежів охоплює кілька етапів, включаючи авторизацію, кліринг і розрахунок, що забезпечує надійність транзакцій. У результаті роботи наголошується, що платіжні картки є важливим елементом сучасної банківської системи. Їхнє впровадження дозволяє банкам залучати нових клієнтів, оптимізувати операційні процеси та підвищувати ефективність фінансових операцій.

Другий розділ має прикладний характер і спрямований на аналіз діяльності АТ "Ощадбанк", одного з провідних банків України. Дослідження охоплює період з 2019 до 2023 року, протягом якого банк активно впроваджував інноваційні платіжні технології. Акціонерне товариство "Ощадбанк" визначено, як найбільшу державну фінансову установу з розвиненою мережею понад 1200 відділень, 4000 POS-терміналів та 2793 банкоматів. Його діяльність регулюється державою, а широкий спектр послуг робить банк одним із лідерів у сфері обслуговування фізичних і юридичних осіб.

У розділі детально розглянуто тенденції розвитку операцій із платіжними картками Ощадбанку, зокрема стабільне зростання кількості транзакцій і обсягів безготівкових розрахунків. Акцент зроблено на підвищенні ролі онлайн-платежів, які демонструють поступову зміну споживчих уподобань у бік цифрових послуг. Статистичні дані підтверджують збільшення кількості користувачів, які здійснюють розрахунки через мобільні платформи, а також активне впровадження сучасних технологій, що сприяють оптимізації процесів.

Структура клієнтської бази Ощадбанку за секторами економіки показує позитивну динаміку щодо малого та середнього бізнесу, де спостерігається збільшення кількості відкритих рахунків, що підтверджує зростаючий інтерес до підтримки підприємництва з боку банку. Комісійні доходи від операцій з пластиковими картками стабільно зростають, що забезпечує значну частину непроцентних доходів банку. Водночас, витрати на обслуговування таких операцій також зросли через інтеграцію нових технологій, проте ці витрати є виправданими, оскільки вони сприяли підвищенню доходів і покращенню якості послуг, що надаються клієнтам.

Найбільший внесок у зростання операцій із платіжними картками мають безготівкові розрахунки, які підтримуються державними ініціативами щодо зменшення частки готівкових платежів. Зростання обсягів операцій, комісійних доходів і фінансова стабільність дозволяють банку робити вагомий внесок у розвиток безготівкової економіки України.

Третій розділ присвячено вирішенню проблем і можливостей удосконалення роботи з платіжними картками. Проаналізовано приклади впровадження сучасних технологій у банківській сфері розвинених країн. Зокрема, увага приділяється застосуванню біометричних систем ідентифікації, які мінімізують ризики шахрайства, і використанню блокчейн-технологій для забезпечення прозорості транзакцій. Зазначає, що такі практики можуть бути адаптовані для українського ринку.

Ідентифіковано основні виклики, серед яких: недостатній рівень довіри населення до банків, обмежений доступ до інфраструктури у віддалених регіонах, а також високий рівень шахрайства. Подолання цих проблем можливе через впровадження інноваційних технологій, таких як мобільні банківські додатки, які можуть значно спростити доступ до фінансових послуг. Рекомендації, щодо вирішення цих проблем: розширення інфраструктури через встановлення мобільних терміналів у сільських регіонах; впровадження багатофакторної автентифікації для захисту від шахрайства; розробка програм фінансової грамотності, спрямованих на інформування населення про безпечне

використання платіжних карток; підвищення цифровізації послуг через модернізацію мобільних додатків. Впровадження запропонованих заходів дозволить українським банкам значно підвищити рівень обслуговування клієнтів, зміцнити їхню довіру та забезпечити конкурентоспроможність на глобальному ринку фінансових послуг.

Платіжні картки мають надзвичайно важливу роль у сучасній фінансовій системі, забезпечуючи швидкий, безпечний і безпечний доступ до банківських послуг для користувачів широкого кола. Вони сприяють розвитку безготівкових розрахунків, що є єдиною з головних тенденцій цифровізації світової економіки. Завдяки своїм численним перевагам, таким як універсальність, мобільність і можливість інтеграції з цифровими платформами, платіжні картки залишаються незамінним інструментом для фізичних осіб і бізнесу, які хочуть оптимізувати свої фінансові операції. Операції з використанням платіжних карток є не лише основою сучасного банківського обслуговування, але й потужним драйвером інновацій у фінансовій сфері. Його впровадження стимулює банки до вдосконалення інфраструктури, впровадження новітніх технологій та розширення спектру послуг. Розуміння ключової ролі цих операцій дозволяє фінансовим установам підвищити конкурентоспроможність, зміцнити довіру клієнтів і сприяти загальному розвитку економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банківська система : навчальний посібник / Н. С. Ситник, А. В. Стасишин, Н. З. Блащук-Девяткіна та ін. ; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.
2. Бондарець О. М., Бондаренко Л. Ф., Водолазська Н. В., Хиль Л. П. Стан, проблеми та перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Бізнесінформ*. 2018. №8. С.153-157.
3. Васильченко З.М., Пилипенко А.М. Аналіз ринку платіжних карток та платіжної інфраструктури. *Економіка та суспільство*.2022. № 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1181/1138> (дата звернення: 02.10.2024).
4. Волохата В. Є. Міжнародний досвід розвитку ринку платіжних карток і проблеми функціонування платіжних карток в Україні. *Бізнесінформ*. 2022. №4. С. 119-124. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2022-4_0-pages-119_124.pdf (дата звернення: 21.09.2024).
5. Ганін В. І., Соляр В. В. Основні технології операцій банку: навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни «Бухгалтерський облік у банках. Харків : ХТЕІ КНТЕУ , 2016. 123 с.
6. Гладчук О., Галіщук Д. Кореляція розповсюдження банківських безготівкових розрахунків із окремими макроекономічними показниками в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2024. Том 90. № 5. С. 113-121.
7. Гладчук О.М., Ткачук І.Я., Харабара В.М. Банківські операції: в схемах, таблицях, коментарях : навчальний посібник. 2-ге видання. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. 223 с.
8. Гоменюк В.В., Коць О.О. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Економіка і суспільство*. №15. 2018. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/102.pdf (дата звернення: 10.09.2024).

9. Демчук Н.І., Довгаль О.В., Владика Ю.П. Банківські операції: навч. посіб. Дніпро: Пороги, 2017. 461с.
10. Джусов О. А., Піляк О. І. Поточний стан, проблеми та перспективи розвитку платіжних систем в Україні. *Економічний простір*. 2020. № 154. С.190-196. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/154-36> (дата звернення: 28.09.2024).
11. Дзера О.В, Біленко М.С. Категорія «банківська послуга»: визначення і особливості. *Нове українське право*. 2022. № 1. С. 29-34. URL:<http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/193/174> (дата звернення: 08.10.2024).
12. Дзюблюк О., Луців Б., Чайковський Я. Сучасний розвиток ринку платіжних карток у цифровій економіці. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. Том 6. № 47. С. 51–64.
13. Довгаль Ж.М. Менеджмент у банку: підручник. Тернопіль : Економічна думка, 2017. 512 с.
14. Євдокімова М. О. Ринок платіжних карток в Україні, його розвиток. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 15(1). С. 106-110.
15. Загальні дані про кількість клієнтів, електронних платіжних засобів (у т.ч. у розрізі платіжних систем) та платіжних пристроїв на 01.08.2024. *Єдиний державний веб-портал відкритих даних*. URL: <https://data.gov.ua/dataset/e69526a2-26bb-4278-a49b-bdc4163cb662> (дата звернення: 22.10.2024).
16. Заруцька О.П., Прохорець Т.Б. Особливості функціонування платіжних систем в Україні. *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 882-885. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_10_201(дата звернення: 28.09.2024).
17. Копилюк О. І., Музичка О. М. Банківські операції: навчальний посібник. 2-ге вид. К.: ЦУЛ, 2019. 536 с.
18. Корват О.В. Статистичний аналіз доходів і витрат банку. *Східна Європа: економіка, бізнес, управління*. 2020. № 4. С.118-124.
19. Кращі міжнародні платіжні системи. *MixFin веб-сайт*. URL: <https://mixfin.com/ua/tops/krashi-mizhnarodni-platizhni-systemy> (дата звернення: 10.10.2024).

20. Легкоступ І. І., Ваганова О. В. Ринок платіжних карток: стан, проблеми та перспективи розвитку в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2019. № 809. С. 63–71.
21. Микитин Т.М., Хижнякова Н.О., Рагуліна В.В. Обґрунтування маркетингової політики банків на основі статистичного аналізу ринку платіжних карток. *Маркетинг і цифрові технології*. 2023. Том 7. № 4. С.63-78.
22. Монастирський Г. Л., Чайковський Я. І., Чайковська І. Я., Чайковський Є. Я. Напрями використання платіжних карток як інновації оплати послуг транспортних організацій. *Економічний аналіз*. 2018. Том 28. № 4. С. 143-154.
23. Мудра Р.Р. Ефективність функціонування банків України на ринку банківських продуктів і послуг. *Економіка і суспільство*. №17. 2018. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-17-85> (дата звернення: 22.10.2024).
24. Наглядова статистика. *Національний банк України: веб-сайт*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#> (дата звернення: 18.10.2024).
25. Олексин А.Г., Марич М.Г. Банківські операції: навчальний посібник. Чернівці: Буковинська державна фінансова академія, 2011. 397 с.
26. Ощадбанк. *Вільна енциклопедія: веб-сайт*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 01.09.2024).
27. Питання акціонерного товариства «Державний ощадний банк України» : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.06.2019 № 568. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/568-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.09.2024).
28. Поляниця О.В., Яківець В.С. Особливості розвитку електронних платіжних систем в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 7. С. 116-120.
29. Портрет банку Ощадбанк. *Bankograf+ веб-сайт*. URL: <http://plus.bankografo.com/banks/> (дата звернення: 13.09.2024).
30. Правила Національної платіжної системи «Український платіжний простір»: затверджені рішенням Ради Платіжної організації Національної платіжної системи «Український платіжний простір», протокол від 07.06.2013 № 213 :

URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Rules_07062013_213_Prostir (дата звернення: 19.09.2024).

31. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг: Постанова Національного банку України; Інструкція від 29.07.2022 № 163. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22#Text> (дата звернення: 19.09.2024).
32. Про затвердження Інструкції про порядок відкриття та закриття рахунків користувачам надавачами платіжних послуг з обслуговування рахунків: Постанова Правління Національного банку України від 29.07.2022 №162. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0162500-22#Text> (дата звернення: 28.09.2024).
33. Про затвердження Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України : Постанова Правління НБУ від 24.10.2011 року №373 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11> (дата звернення: 17.09.2024).
34. Про затвердження Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів: Постанова Національного банку України; Положення від 29.07.2022 № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0164500-22#Text> (дата звернення: 17.09.2024).
35. Про затвердження Правил бухгалтерського обліку операцій з використанням платіжних карток у банках України : Постанова Національного банку України; Правила від 08.04.2005 № 123. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0441-05#Text> (дата звернення: 19.09.2024).
36. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. ВРУ. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення: 17.09.2024).
37. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 р., № 1591-IX. ВРУ. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 22.10.2024).

38. Про схвалення Концепції поширення безготівкових розрахунків з використанням спеціальних платіжних засобів: постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 26 травня 2006 р., N 753. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/753-2006-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.10.2024).
39. Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні : Рішення Правління НБУ від 15.12.2017 року № 803-рш / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr803500-17> (дата звернення: 17.10.2024).
40. Рудакова О.С. Банківські електронні послуги: навчальний посібник для вузів. Банки і біржі: ЮНІТІ, 2015. 261 с.
41. Русіна Ю.О., Легейда А.Г. Забезпечення фінансової стійкості комерційного банку. *Міжнародний науковий журнал*. 2015. № 2. С. 87-90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2015_2_17 (дата звернення: 22.09.2024).
42. Смовженко Т.С. Фінансова грамотність: навчальний посібник. 2-ге видання. К., 2013. 311 с.
43. Смоленюк Р. П., Українець І.М. Розвиток безготівкових розрахунків в Україні. *Наука й економіка*. 2019. № 2 (26). С.53–58.
44. Стечишин Т.Б., Луців Б.Л. Банківська справа: навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 404 с.
45. Телишева Т.О., Камінський О.В. Застосування системи контрольних знаків для забезпечення системи електронних платежів. *Молодий вісник*. 2019. № 12(76). С.19-23.
46. Топоровська А.М. Тарифне обслуговування операцій банку з платіжними картками. *Економічний часопис ХХІ*. 2010. № 5-6. С.42-47.
47. Чайковський Я. І. Організація платіжних операцій банків : навчальний посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 232 с.
48. Черномор В.О. Сутність, структура і основні бізнес-процеси в карткових платіжних системах. *Економічний простір*. 2016. № 108. С. 164-181.

49. Що таке процесинг платежів та як він працює? *Tranzzo: веб-сайт*. URL: <https://tranzzo.com/uk-ua/blog/shcho-take-protseynh-platezhiv-ta-yak-vin-pratsiuie#shcho-take-protseynh-platezhiv> (дата звернення: 17.10.2024).
50. Ягольницький О.А., Саранчук С.В. Розвиток банківських електронних платіжних засобів в Україні. *Молодий вчений*. 2015. № 12 (27). С. 191-194.
51. Canada reaches \$11.7 trillion in payment transactions in 2022 – up seven per cent in value from 2021. *Payments Canada*. 2023. URL: <https://www.payments.ca/insights/research/canada-reaches-117-trillion-payment-transactions-2022-seven-cent-value-2021>(дата звернення: 05.10.2024).
52. Canada reaches \$11.9 trillion in retail payment transactions with 21.7 billion transactions in 2023, up six per cent year-over-year. *Payments Canada*. 2024. URL: <https://www.payments.ca/insights/research/canada-reaches-119-trillion-retail-payment-transactions-217-billion-transactions> (дата звернення: 12.10.2024).
53. Cashless Statistics. *Capital One Shopping: веб-сайт*. URL: <https://capitalone.com/research/cashless-statistics/> (дата звернення: 15.10.2024).
54. China: A Digital Payments Revolution. *CGAP: веб-сайт*. URL: <https://www.cgap.org/research/publication/china-digital-payments-revolution> (дата звернення: 10.10.2024).
55. Douglas Blakey. China card payments market to reach nearly \$20trn in 2024, forecasts GlobalData. *Electronic Payments International*. 2024. URL: <https://www.electronicpaymentsinternational.com/news/china-card-payments-market-to-hit-20-trillion-in-2024/>(дата звернення: 25.10.2024).
56. European Central Bank. *Eurosystem: веб-сайт*. URL: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html> (дата звернення: 22.10.2024).
57. Morrow R. Laying bare the evolution of payments in Canada. *Payments Canada* 2024. URL: <https://www.bankofcanada.ca/2024/05/laying-bare-evolutionpayment-canada/> (дата звернення: 07.10.2024).
58. Robert Prendergast. South Korea credit card payments market to surpass \$770bn in 2024, forecasts GlobalData. *Electronic Payments International*. 2024. URL: <https://www.electronicpaymentsinternational.com/news/south-korea-credit-card-payments-market-to-surpass-770bn-in-2024-forecasts-globaldata/>

/www.electronicpaymentsinternational.com/news/south-koreacreditcardpayments-market-to-surpass-770bn-in-2024-forecasts (дата звернення: 16.10.2024).

59. The history & evolution of card payments – infographic. *Paymentsense: веб-сайт*. URL:<https://www.paymentsense.com/uk/blog/infographic-evolution-of-card-payments/>(дата звернення: 09.10.2024).
60. Value of card transactions with Visa, Mastercard, American Express, Discover in the United States from 2010 to 2023, regardless of situation. *Statista: веб-сайт*. URL:<https://www.statista.com/statistics/678109/purchase-volume-payment-cards-usa-by-type/>(дата звернення: 18.10.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»

ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНOM НА 31 ГРУДНЯ 2021 РОКУ
(у тисячах гривень)

	Примітки	31 грудня 2021 року	31 грудня 2020 року (перераховано*)	1 січня 2020 року (перераховано*)
Активи				
Грошові кошти та їх еквіваленти	11	19 000 631	26 514 696	56 802 954
Кредити, надані клієнтам	12	74 754 086	63 226 077	65 168 344
Інвестиції	13	128 647 349	130 251 541	113 616 183
Інвестиції в дочірні, спільні підприємства та асоційовані підприємства	15	24 800	24 800	24 800
Інвестиційна нерухомість	14	633 099	633 526	809 070
Основні засоби	16	6 947 057	7 913 336	8 553 547
Нематеріальні активи	16	2 049 481	1 812 024	1 394 430
Передплата з податку на прибуток		417 175	275 237	270 256
Інші фінансові активи	17	420 881	430 347	238 482
Інші нефінансові активи	17	2 012 753	2 457 300	2 223 055
Всього активів		234 907 312	233 538 884	249 101 121
Зобов'язання та власний капітал				
Зобов'язання:				
Кошти банків	18	7 608 283	5 823 982	58 040
Рахунки клієнтів	19	191 452 783	186 167 805	202 143 040
Інші запозичені кошти	20	10 726 054	16 196 972	22 733 326
Забезпечення	21	829 107	634 094	526 697
Інші фінансові зобов'язання	21	492 870	472 079	540 556
Інші нефінансові зобов'язання	21	875 405	798 679	715 120
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	9	173 960	233 834	369 794
Субординований борг	22	878 960	1 276 240	2 462 640
Всього зобов'язань		213 037 422	211 603 685	229 549 213
Власний капітал:				
Акціонерний капітал	23	49 724 980	49 724 980	49 724 980
Резерв переоцінки будівель		1 564 504	1 572 968	1 817 194
Резерв переоцінки за фінансовими активами, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		146 089	429 062	639 249
Резерв переоцінки інвестицій в інструменти капіталу, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		544 219	546 998	378 956
Непокритий збиток		(30 109 902)	(30 338 809)	(33 008 471)
Всього власного капіталу		21 869 890	21 935 199	19 551 908
Всього зобов'язань і власного капіталу		234 907 312	233 538 884	249 101 121

* Певні суми, показані тут, не відповідають фінансовій звітності за 2020 рік і відображають здійснені перекласифікації, див. Примітку 3.

Від імені Правління:
С.В. Наумов
Голова Правління
1 серпня 2022 року

Г.С. Костенко
Головний бухгалтер
1 серпня 2022 року

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»

ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНOM НА 31 ГРУДНЯ 2023 РОКУ
(у тисячах гривень)

	Примітки	31 грудня 2023 року	31 грудня 2022 року
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	11	65 850 018	28 357 170
Кредити, надані клієнтам	12	89 109 019	83 215 595
Інвестиції	13	173 447 680	143 380 717
Інвестиції в дочірні та асоційовані підприємства	15	24 800	24 800
Передплата з податку на прибуток		62 772	470 943
Відстрочені активи з податку на прибуток	9	865 374	–
Інвестиційна нерухомість	14	542 598	626 789
Основні засоби	16	10 208 797	6 521 241
Нематеріальні активи	16	2 465 153	2 106 465
Інші фінансові активи	17	667 567	1 249 832
Інші нефінансові активи	17	3 230 175	3 235 637
Всього активів		346 473 953	269 189 189
Зобов'язання та власний капітал			
Зобов'язання:			
Кошти банків	18	366 363	543 326
Рахунки клієнтів	19	302 972 637	233 940 324
Забезпечення	21	939 501	1 179 977
Інші фінансові зобов'язання	21	536 174	543 850
Інші нефінансові зобов'язання	21	1 448 621	1 284 849
Кредиторська заборгованість за податком на прибуток		2 953 480	44
Інші запозичені кошти	20	8 297 493	8 717 687
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	9	–	98 413
Субординований борг	22	250 816	716 442
Всього зобов'язань		317 765 085	247 024 912
Власний капітал:			
Акціонерний капітал	23	49 724 980	49 724 980
Резерв переоцінки будівель		1 985 382	1 473 482
Резерв переоцінки за фінансовими активами, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		9 730	60 894
Резерв переоцінки інвестицій в інструменти капіталу, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		880 862	684 601
Непокритий збиток		(23 892 086)	(29 779 680)
Всього власного капіталу		28 708 868	22 164 277
Всього зобов'язань та власного капіталу		346 473 953	269 189 189

Від імені Правління:

С.В. Наумов
Голова Правління

16 квітня 2024 року

М.С. Демкович
В.о. головного бухгалтера

16 квітня 2024 року

РАХУНКИ КЛІЄНТІВ

Рахунки клієнтів включають:

	31 грудня 2020 року	31 грудня 2019 року
Строкові депозити	101 766 613	92 770 622
Рахунки до запитання	84 401 192	109 372 418
Всього рахунків клієнтів	186 167 805	202 143 040

Станом на 31 грудня 2020 року загальний залишок по рахунках десяти найбільших клієнтів складав 15 997 748 тисяч гривень, що становить 9% (31 грудня року: 60 085 667 тисяч гривень, що становить 30%). Станом на 31 грудня 2020 року загальний залишок по рахунках одного найбільшого клієнта становив 4% від загальної суми рахунків клієнтів (31 грудня 2019 року: 22%).

У наведеній нижче таблиці представлена структура рахунків клієнтів за секторами економіки:

	31 грудня 2020 року	31 грудня 2019 року
Аналіз за секторами економіки		
Фізичні особи	125 359 459	106 906 881
Енергетика	9 258 827	6 600 394
Сільське господарство	7 625 900	5 071 934
Торгівля	7 221 800	4 479 009
Нафтогазова та хімічна промисловість	6 765 739	44 929 250
Транспорт	4 873 077	2 625 473
Послуги	4 107 834	4 544 148
Фінансові послуги	3 865 089	3 448 480
Будівництво та нерухомість	3 444 363	2 219 779
Медіа та зв'язок	3 070 056	2 218 724
Машинобудування	1 579 524	1 072 874
Органи державного управління та місцевого самоврядування	1 363 447	12 383 699
Виробництво промислових та товарів народного споживання	1 273 724	979 012
Виробництво і переробка харчових продуктів та напоїв	849 502	723 854
Гірничодобувна та металургійна промисловість	560 623	1 709 292
Видавнича діяльність	109 445	100 660
Інші	4 839 396	2 129 577
Всього рахунків клієнтів	186 167 805	202 143 040

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»

ПРИМІТКИ ДО ОКРЕМОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ (ПРОДОВЖЕННЯ) ЗА РІК, ЩО ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2022 РОКУ (у тисячах гривень)

У наведеній нижче таблиці представлена структура рахунків клієнтів за секторами економіки:

	31 грудня 2022 року	31 грудня 2021 року
Аналіз за секторами економіки		
Фізичні особи	168 637 281	123 543 068
Енергетика	14 628 762	17 507 610
Торгівля	8 786 690	7 546 691
Сільське господарство	7 830 821	7 484 151
Послуги	5 481 932	4 378 885
Будівництво та нерухомість	4 047 533	4 215 148
Органи державного управління та місцевого самоврядування	3 981 625	1 261 491
Фінансові послуги	2 631 794	2 458 361
Транспорт	2 494 109	2 981 456
Машинобудування	2 426 258	1 623 620
Медіа та зв'язок	1 794 974	3 368 299
Виробництво і переробка харчових продуктів та напоїв	1 391 742	362 429
Виробництво промислових та товарів народного споживання	1 332 156	1 132 999
Нафтогазова та хімічна промисловість	1 073 826	8 015 114
Гірничодобувна та металургійна промисловість	779 598	583 837
Видавнича діяльність	70 144	85 311
Інші	6 551 079	4 904 313
Всього рахунків клієнтів	233 940 324	191 452 783

Станом на 31 грудня 2022 року до складу рахунків клієнтів входять депозити у сумі 42 181 тис. грн. (31 грудня 2021 року: 554 160 тис. грн.), що утримуються в якості забезпечення зобов'язань за виданими гарантіями та іншими зобов'язаннями (Примітка 24).

У 2022 та 2021 роках через відсутність даних для ідентифікації клієнтів Банк припинив визнання зобов'язань за рахунками клієнтів у сумі 249 690 тис. грн. та 22 219 тис. грн., відповідно. Одночасно, Банк визнав забезпечення для покриття можливих виплат за вказаними зобов'язаннями у повному обсязі. Забезпечення створено для покриття виплат по зобов'язаннях за рахунками клієнтів у разі отримання всієї інформації для ідентифікації клієнта, як того вимагає чинне законодавство України (Примітка 21).

Додаток Е

РАХУНКИ КЛІЄНТІВ

Рахунки клієнтів включають:

	31 грудня 2023 року	31 грудня 2022 року
Строкові депозити:		
Залишки на строкових депозитах від клієнтів	99 380 648	78 928 950
Залишки на інших депозитах від клієнтів	2 563 878	2 507 162
Рахунки до запитання:		
Залишки на поточних рахунках від клієнтів	198 775 419	150 677 684
Залишки на депозитах до запитання від клієнтів	2 252 692	1 826 528
Всього рахунків клієнтів	302 972 637	233 940 324

Залишки на інших депозитах від клієнтів включають залишки депозитів клієнтів, за якими сплив термін дії договору та за якими клієнти не зверталися протягом трьох або більше років.

Станом на 31 грудня 2023 року загальний залишок по рахунках десяти найбільших клієнтів складав 37 140 902 тис. грн., що становить 12% (31 грудня 2022 року: 15 463 883 тис. грн., що становить 7%). Станом на 31 грудня 2023 року загальний залишок по рахунках одного найбільшого клієнта становив 5% від загальної суми рахунків клієнтів (31 грудня 2022 року: 1%).

У наведеній нижче таблиці представлена структура рахунків клієнтів за секторами економіки:

	31 грудня 2023 року	31 грудня 2022 року
Аналіз за секторами економіки		
Фізичні особи	188 852 202	168 637 281
Енергетика	15 992 561	14 628 762
Нафтогазова та хімічна промисловість	15 040 163	1 073 826
Торівля	14 907 078	8 786 690
Сільське господарство	9 798 926	7 830 821
Послуги	8 883 024	5 481 932
Будівництво та нерухомість	6 894 704	4 047 533
Медіа та зв'язок	6 735 517	1 794 974
Транспорт	6 143 959	2 494 109
Фінансові послуги	6 053 292	2 631 794
Машинобудування	4 095 573	2 426 258
Органи державного управління та місцевого самоврядування	3 683 279	3 981 625
Виробництво промислових та товарів народного споживання	2 164 692	1 332 156
Гірничодобувна та металургійна промисловість	1 897 936	779 598
Виробництво і переробка харчових продуктів та напоїв	1 537 451	1 391 742
Видавнича діяльність	133 946	70 144
Інші	10 158 334	6 551 079
Всього рахунків клієнтів	302 972 637	233 940 324